

***Program rozwoju inteligentnych specjalizacji
i przedsiębiorczości w województwie podlaskim na lata
2015–2020+***

Projekt z 12 stycznia 2015 r.

Wojciech Dziemianowicz

Robert Girejko

GEOPROFIT

Białystok – Warszawa, styczeń 2015

Spis treści:

1. Streszczenie	4
2. Misja programu	7
3. Proces wyłaniania specjalizacji	8
3.1. Program jako jeden z etapów strategicznego podejścia do rozwoju regionu	8
3.2. etapy przygotowania Programu	10
4. Od idei do krystalizacji inteligentnych specjalizacji	12
4.1. Inteligentne specjalizacje – wizja oparta na faktach...	12
4.2. ...a następnie poparta dodatkowymi badaniami...	13
4.3. ...oraz szeregiem dyskusji...	13
4.4. ...i uszczegółowioną analizą SWOT	14
4.4.1. Mocne strony	14
4.4.2. Słabe strony	15
4.4.3. Szanse	16
4.4.4. Zagrożenia	16
4.5. Przedsiębiorcza modyfikacja modelu...	17
4.6. ...przyniosła koncentrację na dwóch zasadniczych obszarach Inteligentnych specjalizacji...	17
4.7. ...oraz wskazała koncentrację środków...	21
5. Cele Programu i kierunki interwencji	22
5.1. Konkurencyjność poprzez innowacje	23
5.2. Przedsiębiorczość dzięki Innowacyjności	25
5.3. Kapitał ludzki dla innowacji	27
6. Instrumenty wdrażania	29
6.1. „Dotacja na innowacje, badania i rozwój”	30
6.2. „Dotacja na rozwój zasobów badań i rozwoju oraz innowacji”	31
6.3. „Podlaski bon na innowacje”	31
6.4. „Kompetencje dla innowacji, badań i rozwoju”	33
6.5. „Kapitał na innowacje, badania i rozwój”	33
7. System wdrażania i założenia finansowe	35
8. Monitoring i ewaluacja	38
8.1. System instytucjonalny	38

8.2.	System wskaźników	39
8.3.	System raportowania i reakcji na zmiany	40
8.4.	Ewaluacja Programu	41
8.5.	Budżet	41

Użyte skróty:

Skrót	Rozwinięcie
B+R	badania i rozwój
DRR	Departament Rozwoju Regionalnego
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	instytucje otoczenia biznesu
IZ RPO	Instytucja Zarządzająca RPO Województwa Podlaskiego 2014-2020
JBR	jednostka badawczo-rozwojowa
KE	Komisja Europejska
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MSP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OZE	odnawialne źródła energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PFT	Podlaskie Forum Terytorialne
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
POIG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
RIS	Regionalna Strategia Innowacji
RIS 3	Strategie inteligentnych specjalizacji
ROT	Regionalne Obserwatorium Terytorialne
RPOWP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
SWOT	analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
ZSRR	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

1. STRESZCZENIE

Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości 2020+ został opracowany, by efektywnie wspomóc wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku w obszarze innowacyjności, badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości. Idea inteligentnych specjalizacji podkreśla rolę rozwoju opartego o prace badawczo-rozwojowe i innowacyjność, wykorzystującego endogeniczne czynniki przewag konkurencyjnych regionu.

Opracowanie Programu poprzedziły:

- szerokie prace analityczne w oparciu o dane ilościowe i jakościowe,
- diagnoza stanu innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie, analizy strategiczne (SWOT),
- warsztaty ze środowiskami przedsiębiorców, naukowców, instytucji otoczenia biznesu i administracji w celu uzgodnienia inteligentnych specjalizacji, głównych problemów i wyzwań oraz oczekiwań wobec polityki publicznej w zakresie innowacyjności i przedsiębiorczości (wrzesień – listopad 2014)
- szerokie konsultacje społeczną, głównie ze środowiskami gospodarczymi (początek roku 2015).

Zawartość Programu uwzględniła realne możliwości wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości, wyznaczone ramami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020, programów krajowych, głównie POIR i POWER, a także programów wspólnotowych, głównie HORYZONT 2020.

Regionalne inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego wytyczono przy zastosowaniu **łańcucha wartości**¹ zarówno w grupie firm wiodących, jak i podmiotów małych, ale dynamicznych. **Relacje biznesowe i wykazanie uczestniczenia w tych relacjach, nie zaś bezpośrednia przynależność do danego sektora będą miały znaczenie w realizowaniu polityki wsparcia RIS.**

Program wskazuje jeden „rdzeń specjalizacji”, jakim są „**Innowacje w obszarach, w których już dziś województwo posiada ponadprzeciętny potencjał**”. Podlaskie ma wszelkie atuty, by dotychczas silnie rozwinięte sektory gospodarki, jak np. produkcja żywności, maszyn rolniczych i leśnych, czy produkcja urządzeń mechanicznych, mogły w większym stopniu budować przewagi konkurencyjne w oparciu o innowacje. Dotyczy to również szeroko rozumianego sektora usług medycznych (także w kontekście starzejącego się społeczeństwa) oraz ekoinnowacji (w tym dotyczących odnawialnych źródeł energii). Uzupełnieniem rdzenia są te działalności gospodarcze, które wykazują wysoką dynamikę wzrostu, na tyle obiecującą, że można nazwać je „**specjalizacjami wschodzącymi**”, czyli „**innowacjami w sektorach o dużym potencjale wzrostu**” w regionie.

¹ Łańcuchy wartości należy rozumieć (za M. E. Porterem) jako sekwencję tworzenia wartości dodanej produktów i usług dzięki opartych na wysokiej jakości procesach i procedurach wewnętrznych firmy, w których uczestniczą przedsiębiorstwa powiązane kooperacyjnie.

Podstawowe informacje dotyczące Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Podlaskiego przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela 1. Podlaskie Inteligentne Specjalizacje

Grupa specjalizacji	Sektory gospodarki	Priorytety B+R+I
1. Rdzeń specjalizacji „Innowacje w obszarach, w których już dziś województwo posiada ponadprzeciętny potencjał”	1.1. Sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane łańcuchem wartości	<ul style="list-style-type: none"> • wydajne, precyzyjne rolnictwo • przemysł spożywczy, w tym produkcja mleka • żywność wysokiej jakości • żywność tradycyjna • logistyka na potrzeby sektora rolno-spożywczego • TIK na potrzeby sektora rolno-spożywczego • inne powiązane
	1.2. Usługi medyczne oraz nauki o życiu i sektory powiązane łańcuchem wartości	<ul style="list-style-type: none"> • diagnostyka chorób cywilizacyjnych • genetyka i biologia molekularna • medycyna regeneracyjna • nowoczesne metody terapii, w tym leczenia bezpłodności • biotechnologia/bioinformatyka, TIK w medycynie • srebrna gospodarka • opieka nad osobami starszymi • implanty medyczne • rehabilitacja, fizykoterapia • turystyka zdrowotna • inne powiązane
	1.3. Ekologia, nauki o środowisku i sektory powiązane łańcuchem wartości	<ul style="list-style-type: none"> • ekoinnowacje • ekorozwój (np. inżynieria ekologiczna, badania nad bioróżnorodnością) • rolnictwo i przetwórstwo ekologiczne • pozyskiwanie i przetwarzanie drewna • OZE w modelu rozproszonym • produkcja urządzeń do wytwarzania energii z OZE • budownictwo ekologiczne, energooszczędne • inne powiązane
	1.4. Przemysł maszynowy i sektory powiązane łańcuchem wartości	<ul style="list-style-type: none"> • przemysł metalowy • produkcja maszyn i urządzeń, w szczególności maszyn na potrzeby rolnictwa i przemysłu spożywczego • robotyka • inne powiązane
2. Specjalizacje wschodzące „Innowacje w sektorach o dużym potencjale wzrostu”	2.1. Wszystkie sektory objęte Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami, nieuwzględnione w rdzeniu specjalizacji regionalnych, a także pozostałe sektory wykazujące regionalną dynamikę wzrostu zatrudnienia, lub sprzedaży, lub eksportu, lub przyrostu liczby podmiotów, przewyższającą odpowiednią dynamikę krajową	<ul style="list-style-type: none"> • priorytety wyznaczone w KIS niepokrywające się z rdzeniem specjalizacji • priorytety uwarunkowane potrzebami innych sektorów/nisz o wysokiej regionalnej dynamice wzrostu
3. Pozostałe	3.1. Wszystkie sektory poza rdzeniem i specjalizacjami wschodzącymi	<ul style="list-style-type: none"> • dowolne

Źródło: opracowanie własne

Na potrzeby wykorzystania podstawowego instrumentu wsparcia RIS, czyli Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020, przyjęto następującą ogólną zasadę koncentracji środków na B+R+I (Obszar Tematyczny I RPOWP):

- ❖ „Rdzeń specjalizacji” oraz „Specjalizacje wschodzące” – nie mniej niż 95% dostępnych środków w każdym konkursie lub łącznie w danym działaniu,

Celem nadrzędnym Programu jest wzrost aktywności innowacyjnej oraz zwiększenie liczby przedsiębiorstw w regionie, realizowany w oparciu o trzy cele szczegółowe: konkurencyjność przez innowacje, innowacyjność dzięki przedsiębiorczości, kapitał ludzki dla innowacji. Celom programu odpowiadają liczne kierunki działań, skorelowane z nimi instrumenty wsparcia oraz ogólne kryteria wyboru projektów B+R+I.

Wskaźnikami sukcesu Programu są: wzrost nakładów ogółem na B+R w stosunku do PKB (od 0,44% obecnie do 0,9% w roku 2020), wzrost udziału nakładów przedsiębiorstw w nakładach na B+R ogółem (od 18,8% obecnie do 36,0% w 2020), wzrost liczby przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców (od 1270 obecnie do 1410 w 2020). Do osiągnięcia tych pozytywnych zmian w okresie 2015-2020 przewidziano środki na poziomie przekraczającym 2 mld PLN, z tego ok. 15% z RPOWP, 85% z programów krajowych, a poniżej 1% z programów wspólnotowych. Jednocześnie należy podkreślić, iż:

- Środki RPOWP nie są wystarczające ani nie mają kluczowego znaczenia we wspieraniu B+R+I – podstawowym źródłem finansowania działalności badawczo-rozwojowej muszą być programy krajowe i wspólnotowe, przy czym potencjał finansowy np. Horyzontu 2020 jest nieograniczony.
- Konieczne jest zdecydowane przeorientowanie wsparcia B+R+I na potrzeby przedsiębiorstw i gospodarki - Program przewiduje taką właśnie kalibrację instrumentów wsparcia leżących w gestii władz wojewódzkich, z których większość będzie finansowana z RPOWP. Dużo mniejsza pula wsparcia w tym zakresie będzie dedykowana instytucjom naukowym, szkołom wyższym i instytucjom otoczenia biznesu, które jednak mogą być aktywnie angażowane w projekty na rzecz przedsiębiorstw. W kontekście oczekiwanych rezultatów wymagane będzie w przybliżeniu czterokrotne zwiększenie nakładów na B+R przez przedsiębiorstwa (w głównej mierze podmioty prywatne).
- Region nie zwiększy innowacyjności w dłuższej perspektywie bez podniesienia poziomu przedsiębiorczości - Biorąc pod uwagę pozycje startowe regionu, większa liczba i bardziej zróżnicowana tkanka przedsiębiorstw jest nieodłączna. Przedsiębiorczości nie da się budować inaczej niż przez edukację, nawet ułatwienia administracyjne mają w tym kontekście ograniczoną moc sprawczą. Stąd Program zakłada wspieranie rozwoju edukacji w zakresie przedsiębiorczości innowacyjnej na wszystkich etapach kształcenia. Sukcesem będzie opracowanie jednolitych programów kształcenia, wprowadzenie przedmiotu 'przedsiębiorczość innowacyjna' jako regionalnego wyróżnika edukacyjnego i bezterminowe finansowanie tego przedmiotu przez wszystkie szczeble samorządu terytorialnego, które są organami założycielskimi szkół.

Program będzie podlegał monitorowaniu i ewaluacji w ramach instytucji i narzędzi przewidzianych w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020. Koordynację zapewni przez Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego przy wsparciu merytorycznym Gruoy Roboczej ds. RIS.

2. MISJA PROGRAMU

Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości został opracowany, by efektywnie wspomóc wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku w obszarze innowacyjności, badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości.

Już od kilku lat wszystkie regiony Unii Europejskiej przygotowują strategie innowacyjności ukierunkowane na inteligentne specjalizacje, tzw. „RIS 3”. Idea inteligentnych specjalizacji podkreśla rolę rozwoju opartego o prace badawczo-rozwojowe i innowacyjność, wykorzystującego endogeniczne czynniki przewag konkurencyjnych.

Poszukiwanie własnej inteligentnej specjalizacji stało się domeną nie tylko regionów, ale także państw, ponieważ to one wskazują tzw. krajowe inteligentne specjalizacje (w Polsce określone specjalizacje te zostały w dokumencie Ministerstwa Gospodarki „Krajowa inteligentna specjalizacja”, 2014).

Program wskazuje „rdzeń specjalizacji”, jakim są „**innowacje w obszarach, w których już dziś województwo wykazuje ponadprzeciętny potencjał**”. Podlaskie ma wszelkie atuty, by dotychczas silnie rozwinięte sektory gospodarki, jak np. produkcja żywności, maszyn rolniczych i leśnych, czy produkcja urządzeń mechanicznych, mogły w większym stopniu budować przewagi konkurencyjne w oparciu o innowacje. Dotyczy to również szeroko rozumianego sektora usług medycznych (także w kontekście starzejącego się społeczeństwa) oraz ekoinnowacji (w tym dotyczących odnawialnych źródeł energii). Uzupełnieniem rdzenia są te działalności gospodarcze, które wykazują wysoką dynamikę wzrostu na tyle obiecującą, że można nazwać je „**specjalizacjami wschodzącymi**” jakimi są „**innowacje w sektorach o dużym potencjale wzrostu**”. W procesie rozwoju regionu opartego o innowacje ważne jest, by często wymieniany potencjał, jakim jest położenie przygraniczne stało się rzeczywistym akceleratorem zmian gospodarczych wpływających na zamożność i innowacyjność województwa.

Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości w województwie podlaskim na lata 2015-2020+ jest uszczegółowieniem Strategii i zostaje uwzględniony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego 2014-2020. Zawarte w nim kierunki działań mogą wydawać się z jednej strony oczywiste, z drugiej zaś są bardzo wymagające. Obecna perspektywa funduszy europejskich wymusza nacisk na innowacyjność od wszystkich, ale tylko niektórym uda się zbudować rzeczywiste i efektywne więzi między przedsiębiorcami a naukowcami, między tymi, którzy chcą rozwijać biznes, a tymi, którzy trudnią się wspieraniem biznesu. W triadzie biznes-nauka-otoczenie biznesu bardzo ważną rolę odgrywać będzie samorząd wojewódzki, którego zadaniem było skoordynowanie prac nad tworzeniem niniejszego dokumentu.

W pracach nad dokumentem uczestniczyło **kilkaset osób**, których zaangażowanie wymaga podkreślenia. Istotny jest również fakt, że dokument ten – w odróżnieniu od wielu innych – będzie dokumentem „żywym”, co oznacza ciągłą pracę nad jego monitorowaniem i elastycznym dostosowywaniem do zmieniających się realiów, w tym poprzez proces przedsiębiorczego odkrywania.

Program ma służyć rozwojowi gospodarczemu regionu w oparciu o silne więzi gospodarki i nauki

Wszystkie regiony w UE przygotowują strategie inteligentnych specjalizacji...

...dlatego również województwo podlaskie przystąpiło do opracowania Programu, który jest uszczegółowieniem wizji zawartej w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Program ma wesprzeć budowanie efektywnych więzi między biznesem a nauką i instytucjami otoczenia, których sednem będą innowacje i innowacyjność województwa podlaskiego.

3. PROCES WYŁANIANIA SPECJALIZACJI

Kolejne strategie rozwoju województwa podlaskiego nie są pustymi dokumentami. Zawsze przygotowywały je liczne grupy przedstawicieli administracji, nauki, otoczenia biznesu oraz przedsiębiorców. Każda strategia rozwoju województwa podlaskiego od czasu powołania samorządowych województw w Polsce (1999) była poddawana konsultacjom społecznym. Podobne podejście stosowano w przypadku wszystkich strategii innowacji.

Myślenie strategiczne o regionie zawsze angażuje liczne grupy społeczne.

3.1. PROGRAM JAKO JEDEN Z ETAPÓW STRATEGICZNEGO PODEJŚCIA DO ROZWOJU REGIONU

*Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podlaskiego z 2005 roku zwróciła uwagę na najistotniejsze cechy województwa, które dają szansę na **rozwój oparty o wiedzę**:*

- ❖ chęć i szybkość uczenia się ludności województwa oraz inwestowanie w naukę dzieci przez rodziców powodujące szybki rozwój zasobów ludzkich i wzrost oczekiwań innowacyjnych,
- ❖ wysoka jakość produktów mleczarskich, produkcja ekologiczna, wysoki poziom innowacyjności oraz jakości w mleczarstwie i produkcji owoców miękkich,
- ❖ podlaskie jako lider w krajowej produkcji na potrzeby obszaru transgranicznego – małe maszyny rolnicze i wyroby tekstylne,
- ❖ tworzenie silnego przemysłu maszynowego (produkcja traktorów) i restrukturyzacja włókienniczego (produkcja niszowa),
- ❖ dynamicznie rozwijająca się produkcja drewna, meblarska, okien, jachtów itp.,
- ❖ stosunkowo silna pozycja województwa w zakresie usług medycznych i społecznych.

Regionalna Strategia Innowacji z 2005 roku trafnie określiła potencjały województwa w zakresie innowacyjności.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020, uchwalona w styczniu 2006 roku wskazywała kilka ważnych – dla obecnego Programu – cech województwa:

- ❖ położenie przygraniczne; bazę rodzimych surowców niezbędnych do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, drzewnego, budowlanego; wysokospecjalistyczną produkcję mleczarską i mięsną, a także funkcjonujące placówki naukowe, fundacje i stowarzyszenia pracujące na rzecz rozwoju regionu – jako **mocne strony województwa**;
- ❖ otwarcie gospodarki na współpracę międzynarodową, w tym rozwój współpracy przygranicznej; przebieg I Paneuropejskiego Korytarza Transportowego (VIA BALTICA, RAIL BALTICA); naturalne warunki do rozwoju ekologicznego rolnictwa i turystyki – jako przykładowe szanse dla regionu, a także
- ❖ przemysł spożywczy, przemysł drzewny i meblarski, przemysł maszynowy i turystyka – jako główne dziedziny gospodarki, w których powstają **kluczowe klastry województwa oraz inne formy trwałych i intensywnych gospodarczych powiązań kooperacyjnych**.

Strategia wojewódzka z 2006 roku wskazała również konkretne silne strony gospodarki i podkreślała rolę uczelni w rozwoju regionu...

...a także potrzebę wykorzystania specyficznego położenia...

oraz konieczność sieciowania gospodarki.

Badanie foresightowe² w scenariuszu rozwoju sfery społeczno-edukacyjnej zakłada m.in. potrzebę kształcenia na rzecz samozatrudnienia, konieczność rozwoju przedsiębiorczości akademickiej i techno-starterów, a w obszarze silnego wzrostu plasuje nauki medyczne, biologię, chemię, fizykę, informatykę i mechanikę. Z kolei scenariusz sfery gospodarczej wśród czynników rozwojowych wymienia modernizację i innowacyjność sektora rolno-spożywczego i rozwój produkcji żywności ekologicznej. Produkcja farmaceutyków, jachtów, bielizny, protez medycznych, kosiarek, przyczep rolniczych, imadeł elektronicznych i frezów, a także produkty firm informatycznych, zaliczone zostały do tzw. „obszarów niszowych”, gdzie już funkcjonują klastry i które powinny stać się motorem rozwoju gospodarczego województwa podlaskiego.

Wśród rekomendacji dla polityki regionalnej, aż trzy dotyczyły bezpośrednio budowania relacji ze Wschodem z wykorzystaniem nie tylko położenia geograficznego, ale również zaistniałych już więzi gospodarczych, naukowych i kulturowych.

Aktualna **Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020**, uchwalona w marcu 2013 roku:

- ❖ **precyzyjnie określa wizję rozwoju**, którą można zamknąć w czterech kluczowych słowach: przedsiębiorcze, otwarte, dostępne i zielone;
- ❖ **wskazuje cechy regionu**, które dają podstawę do budowania **inteligentnej specjalizacji**: czyste, różnorodne i mało zmienione działalnością człowieka środowisko przyrodnicze; korzystne warunki dla wydajnego rolnictwa z zachowaniem środowiska naturalnego; korzystne przygraniczne położenie województwa; wysoki poziom kształcenia na kierunkach medycznych i prawa; wysoka konkurencyjność branży przetwórstwa mleka; grupy przedsiębiorstw, cechujące się wysoką konkurencyjnością i innowacyjnością: produkcja instrumentów medycznych, włókiennictwo, przemysł maszynowy, poligrafia, produkcja oprogramowania;
- ❖ bazując na wizji rozwojowej, diagnozie, analizie SWOT oraz licznych spotkaniach grup roboczych i konsultacjach społecznych określa **strategiczne specjalizacje**, skupione wokół haseł:
 - ✓ **„Eko” – sektory szeroko związane ze zdrowym i długim życiem**, czyli wykorzystanie szczególnych walorów środowiskowych dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa, przemysłów, usług i inteligentnego wdrażania idei rozwoju zrównoważonego. W obszarze „Eko” mieszczą się zarówno podmioty skupione wokół produkcji żywności wysokiej jakości, jak i te, które nowoczesnie odpowiadają na wyzwanie, jakim jest starzejące się społeczeństwo. Eko wiąże się również m.in. z ekorozwojem opartym na bioróżnorodności, zielonych miejscach pracy, a także inżynierii ekologicznej oraz ekoturystyce. Istotnym elementem specjalizacji „Eko” jest potencjał województwa w zakresie ekoinnowacji, np. w obszarze budownictwa ekologicznego i energooszczędnego, organizacji OZE w modelu rozproszonym, czy też technologii informacyjnych służących dbaniu o środowisko przyrodnicze. Silne podstawy do

Foresight regionalny potwierdził nasze rozumienie potencjałów regionu...

...i rekomendował m.in. zacieśnianie więzi gospodarczych ze Wschodem.

*Aktualna **Strategia rozwoju województwa** stawia na:*

przedsiębiorczość, dostępność, otwarcie na współpracę i wykorzystanie środowiska przyrodniczego dla celów rozwojowych...

...a w połączeniu z silnymi stronami regionu...

....daje podstawę do myślenia o rozwoju opartym o innowacje w szeroko rozumianej sferze ekologicznej...

²Proniewski i in. (2012), Synteza raportu foresight regionalny. Województwo podlaskie 2020 plus, EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp. j., Włocławek.

budowania specjalizacji związanej ze środowiskiem przyrodniczym i środowiskiem człowieka daje potencjał naukowy regionu, rozwinięty w zakresie nauk o życiu.

- ✓ „**Wschód**” – ten obszar specjalizacji obejmuje przede wszystkim podmioty gospodarcze, które wykorzystują zarówno naturalną rentę położenia na zewnętrznej granicy UE, jak i dotychczasowe doświadczenia w relacjach gospodarczych z partnerami wschodnimi. Podstawowym założeniem jest możliwość uruchomienia procesów dyfuzji innowacji i budowanie transgranicznych sieci, służących podnoszeniu konkurencyjności gospodarki. Dlatego tak ważne dla regionu będzie wykorzystanie relacji, które już teraz skutkują silnym rozwojem przemysłu drzewnego, czy maszynowego, ale również wspólnych – transgranicznych – walorów środowiska przyrodniczego, których wartość powinna generować wzrost konkurencyjności województwa podlaskiego (np. Kanał Augustowski, Puszcza Białowieska). W obszarze tym konieczne będzie intensyfikowanie zarówno współpracy kulturalnej, jak i naukowej, w tym akademickiej.

...i gospodarczej
współpracy z partnerami
wschodnimi.

Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości w województwie podlaskim na lata 2015-2020+, uzupełniając i uszczegóławiając Strategię, podaje kryteria pozwalające na operacyjne zdefiniowanie **obszarów regionalnych inteligentnych specjalizacji**, zgodnie z opisem w dalszych częściach dokumentu.

3.2. ETAPY PRZYGOTOWANIA PROGRAMU

Przygotowanie Programu opierało się na ścisłej współpracy przedstawicieli biznesu, nauki, instytucji otoczenia biznesu oraz administracji. Prace nad Programem zaczęto w czerwcu 2014 roku. Proces przygotowania dokumentu trwał 6 miesięcy, a następnie poddany był szerokim konsultacjom i modyfikacji.

Prace nad Programem
podporządkowane były
idei **przedsiębiorczego
odkrywania**.

W pierwszym etapie prac Urząd Marszałkowski powołał **Grupę Roboczą**, jako ciało koordynujące, opiniujące i doradcze w całym procesie prac na Programem. W skład Grupy Roboczej weszło sześciu przedstawicieli biznesu, czterech szkolnictwa wyższego, trzech instytucji otoczenia biznesu i dwóch - administracji, a także dwóch ekspertów zewnętrznych. W trakcie omawianego procesu (do etapu konsultacji) Grupa Robocza spotykała się pięciokrotnie omawiając kolejne zagadnienia związane z pracami nad Programem.

Powołanie **Grupy Roboczej**
oraz stała współpraca z
ekspertami zewnętrznymi
pozwoliły dobrze
zaplanować i prowadzić
proces budowy Programu.

Bazując na najnowszych dostępnych danych oraz syntetyzując zebraną w regionie wiedzę, przygotowano zwięzłą i koncentrującą się na innowacyjności województwa podlaskiego **diagnozę**.

Diagnoza:

- ❖ rozwijała zagadnienia poruszane w Strategii rozwoju województwa o elementy związane z innowacjami;
- ❖ koncentrowała się na zagadnieniach relacji biznes-nauka-otoczenie-administracja w kontekście innowacyjności;

Syntetyczna diagnoza
pozwoliła uszczegółwić
zagadnienia podjęte w
Strategii wojewódzkiej,
ale przede wszystkim
stanowiła materiał
dyskusyjny na
warsztatach.

- ❖ uwzględniała uwagi eksperta KE, wyrażone w dokumencie *Assessment of the perspectives of Podlaskie...* (2014);
- ❖ zakończona została analizą SWOT w kontekście inteligentnych specjalizacji.

Warsztaty odbyły się w dwóch turach podporządkowanych tematyce związanej z inteligentnymi specjalizacjami. W pierwszej turze warsztatów 82 osoby³ pracowały w następujących grupach tematycznych: żywność wysokiej jakości⁴, zdrowie, ekorozwój, sektor kreatywny i innowacje społeczne, eksporterzy i inwestorzy zorientowani na rynek wschodni oraz liderzy innowacji. W trakcie warsztatów wypracowano stanowiska dotyczące sposobu interpretacji inteligentnych specjalizacji, głównych problemów i wyzwań oraz oczekiwań wobec polityki publicznej w zakresie innowacyjności.

Warsztaty **tematyczne**, łączące przedsiębiorców, przedstawicieli nauki i instytucji otoczenia biznesu pozwoliły wypracować „nasze wspólne” rozumienie inteligentnych specjalizacji.

Warsztaty w drugiej turze, w których uczestniczyło 76 osób⁵, były prowadzone w czterech odmiennych grupach instytucjonalnych: gospodarka (łącznie 4 warsztaty⁶); nauka i szkolnictwo (1); instytucje otoczenia biznesu i organizacje pozarządowe (1) oraz administracja i jednostki państwowe (1). Spotkania miały na celu wypracowanie konkretnych instrumentów wsparcia oczekiwanych przez różne środowiska, a także kryteriów, którymi należy kierować się przy wspieraniu innowacyjności w województwie.

Od uchwalenia Strategii wojewódzkiej do czasu prac nad Programem pojawiły się **istotne opracowania**, które były przedmiotem analizy.

Tuż przed rozpoczęciem, jak też już w trakcie prac nad Programem pojawiły się **ważne opracowania**, które należało uwzględnić zarówno w diagnozie, jak i na warsztatach⁷.

Uwzględniając wszystkie wyniki zarówno badań, jak i prac warsztatowych przygotowano dokument – projekt Programu, który następnie poddano szerokim konsultacjom społecznym, głównie ze środowiskami gospodarczymi⁸.

Projekt Programu został poddany szerokim konsultacjom, w których głównym aktorem było środowisko gospodarcze.

³ łącznie zaproszono do współpracy 150 osób. W gronie uczestników warsztatów znalazło się 35 przedsiębiorców oraz przedstawiciele nauki i szkół zawodowych (15); instytucji otoczenia biznesu (8) i administracji (19).

⁴ Warsztat prowadzono w dwóch grupach. Jedna koncentrowała się na zagadnieniach wielkoskalowej produkcji żywności, druga na produkcji ekologicznej.

⁵ Na warsztaty zaproszono 172 osoby. Spośród 76 uczestników największą część stanowili przedsiębiorcy (40 osób), następnie przedstawiciele szkolnictwa wyższego i zawodowego (17), instytucji otoczenia biznesu (10) i administracji (9).

⁶ Przedsiębiorcy spotykali się w następujących grupach tematycznych: branża rolno-spożywcza i powiązane specjalizacje; pozostałe branże związane z inteligentnymi specjalizacjami; innowatorzy, eksporterzy i inwestorzy niezwiązani z inteligentnymi specjalizacjami; branża technologii informacyjnych.

⁷ Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: Nazarko J. (2013)(red.), Podlaska strategia rozwoju nanotechnologii do 2020 roku. Przełomowa wizja regionu, Politechnika Białostocka, Białystok; Plawgo B. (2014), Wnioski i rekomendacje z analizy pt. „Badanie rozwoju struktur klastrowych w województwie podlaskim”, materiał powielony dla Grupy ds. polityki klastrowej; Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K. (2014), Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa; Investment for jobs and growth. Promoting development and good governance in EU regions and cities. Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014), European Commission; Cygler J., Ejdyś J., Czerewacz-Filipowicz K., Majewski B. (2014), Wymiana gospodarcza Polski Wschodniej z krajami byłego ZSRR i ryzyka z tym związane w kontekście ostatnich wydarzeń politycznych, ekspertyza, Warszawa.

⁸ Tu statystyki dotyczące konsultacji ...

4. OD IDEI DO KRYSZALIZACJI INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI

Idea określenia specjalizacji województwa podlaskiego bazowała z jednej strony na twardych danych, z drugiej zaś z wizji wykorzystania specyficznych cech województwa dla celów nowoczesnej gospodarki. Prezentowany poniżej proces obrazuje w jaki sposób województwo będzie w możliwie najefektywniej koncentrować swoje ograniczone zasoby na wąskim zestawie priorytetów badań i innowacji.

4.1. INTELIGENTNE SPECJALIZACJE – WIZJA OPARTA NA FAKTACH...

We wstępie Programu wskazano, że liczne i wypracowywane od lat dokumenty dawały podstawy, by o inteligentnych specjalizacjach województwa podlaskiego myśleć przez pryzmat zasobów naturalnych i rozwiniętych na ich bazie specjalizacji gospodarczych.

Wskazanie inteligentnych specjalizacji, jako „Eko” i „Wschód” łączyło trzy poziomy analizy sytuacji województwa podlaskiego:

- ❖ **poziom oceny sytuacji wewnętrznej** – wiodące pod względem zatrudnienia, sprzedaży oraz współpracy klastrowej – nawet w skali europejskiej – są od lat zauważalne sektory związane z żywnością i szeroko rozumianym łańcuchem wartości sektora rolno-spożywczego opartego o zasoby i podmioty regionalne;
- ❖ **poziom oceny trendów globalnych** – analiza zachodzących procesów społecznych wskazywała i nadal wskazuje, że umiejętne (inteligentne) połączenie zagadnień ekologicznych ze społeczno-gospodarczymi oraz demograficznymi będzie wyzwaniem przed którym stanie większość regionów UE;
- ❖ **poziom poszukiwania dodatkowych szans rozwojowych** – określenie specyfiki województwa podlaskiego musi dotyczyć potencjału, jaki powinien wynikać z położenia na styku kilku państw i stanowienia zewnętrznej granicy UE. To położenie od lat wykorzystywane jest przez przedsiębiorców, co przejawia się relatywnie wysokim udziałem wartości sprzedaży na rynki byłych krajów ZSRR w całości eksportu regionu. Jednocześnie w obszarze tym mieszczą się dostrzegane potencjały naukowo-badawcze oraz dynamiczny wzrost branż, które na razie można nazwać niszowymi, jednak można wiązać z nimi duże nadzieje. Jednocześnie, biorąc pod uwagę niestabilność wschodnich sąsiadów, region musi aktywnie zabiegać o wzrost udziału w wymianie gospodarczej z wysokorozwiniętymi krajami UE, a także na rynkach wschodzących.

Inteligentne specjalizacje nie powinny sprowadzać się do usankcjonowania stanu obecnego i wsparcia go innowacjami...

...powinny z pewnością dostrzegać globalne trendy...

...i umiejętnie otwierać się na nowe wyzwania.

4.2. ...A NASTĘPNIE POPARTA DODATKOWYMI BADANIAMI...

Główne pytanie: czy województwo podlaskie może wzmacniać swój potencjał gospodarczy poprzez wzrost innowacyjności w kluczowych obszarach uzyskało odpowiedź w pogłębionych analizach⁹.

Najważniejsze **wnioski płynące z diagnozy** można sformułować następująco:

- ❖ województwo wykazuje wysoką koncentrację zatrudnienia oraz wysoki udział w eksporcie w sektorach gospodarki bazujących na warunkach naturalnych, tradycji oraz bogatych już relacjach zarówno w ramach klastrów, jak i współpracy międzynarodowej. Do sektorów tych można zaliczyć: przetwórstwo rolno-spożywcze; produkcję statków, produkcję maszyn, produkcję wyrobów z tworzyw sztucznych; produkcję wyrobów z drewna;
- ❖ w strukturze gospodarczej coraz większą rolę odgrywają branże charakteryzujące się wysoką dynamiką wzrostu na tle kraju, np. produkcja oprogramowania;
- ❖ na terenie województwa podlaskiego funkcjonują jednostki naukowe, które zaliczane są do najlepszych w kraju, reprezentujące przede wszystkim nauki o życiu, ale także nauki ścisłe i inżynieryjne oraz nauki humanistyczne i społeczne;
- ❖ rozwój instytucji otoczenia biznesu odbywał się w ostatnich latach na dwóch płaszczyznach. Pierwsza to wzmacnianie roli instytucji już dobrze zakorzenionych w podlaskich strukturach gospodarczych (w tym samorządu gospodarczego), druga zaś, to tworzenie i rozwój nowych podmiotów, w tym parków technologicznych, których rozwój będzie bardzo istotny w kontekście inteligentnych specjalizacji województwa.

*Pogłębiona diagnoza potwierdziła **pozytywne i negatywne** oceny, jakie dotyczyły procesów zachodzących między przedsiębiorcami oraz przedsiębiorcami i ich zapleczem dla rozwoju innowacji.*

4.3. ...ORAZ SZEREGIEM DYSKUSJI...

Przedsiębiorcy, przedstawiciele nauki, instytucji otoczenia biznesu oraz administracji w trakcie prowadzonych warsztatów podejmowali szereg zagadnień dotyczących możliwości rozwoju opartego o innowacje, bazującego na potencjale endogenicznym. Główne wnioski ze spotkań roboczych, warsztatów i konsultacji są następujące¹⁰:

- ❖ inteligentne specjalizacje powinny być traktowane **dość szeroko**, ponieważ – jako region słabiej rozwinięty – nie możemy pozwolić

Rysunek 1. Strategia wojewódzka a Program

*Dyskusje w **grupach tematycznych** pozwoliły pogłębić wiedzę o potencjale innowacyjnym województwa.*

⁹ Pełen zakres prac pogłębiających wiedzę o relacjach gospodarka-nauka-instytucje otoczenia-administracja znajduje się na stronie: www.wrota.podlasia/RIS3/diagnoza.

¹⁰ Sprawozdania ze wszystkich spotkań znajdują się na stronie: www.wrota.podlasia.pl

sobie na „marnowanie szans”, którymi mogą być nawet pojedyncze projekty realizowane przez innowacyjne podmioty. Województwo, charakteryzujące się dominacją sektorów tradycyjnych, niską przedsiębiorczością oraz innowacyjnością, potrzebuje jednocześnie: specjalizacji w wybranych silnych sektorach oraz ogólnej dywersyfikacji, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych przemysłów i usług. Dlatego Program musi zakładać instrument elastyczności, który pozwoli reagować na dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość;

- ❖ Inteligentne specjalizacje powinny być rozpatrywane nie przez poszczególne rodzaje działalności, które można dostrzec przy pomocy statystyk publicznych (np. grupy PKD), a przez **łańcuchy wartości dodanej**, wychodząc od zidentyfikowanych już silnych sektorów województwa podlaskiego;
- ❖ rozwój poprzez innowacyjność powinien być otwarty zarówno na **różne typy innowacji** jak i na **różne formy wsparcia** na różnych etapach rozwoju firm;
- ❖ istnieją dobre praktyki, ale generalnie odczuwalny jest deficyt współpracy na linii biznes – jednostki naukowe, a jednocześnie **przedsiębiorcy sygnalizują potrzebę nawiązywania współpracy z regionalnymi jednostkami badawczymi i naukowymi**;
- ❖ **sektor nauki wyraźnie deklaruje chęć współpracy z biznesem**, jednak konieczne jest wsparcie działań, które do tej współpracy będą przygotowywać zarówno badacze, jak i przedsiębiorców.

4.4. ...I USZCZEGÓŁOWIONĄ ANALIZĄ SWOT

Analiza SWOT zawarta w Diagnozie uwzględnia zarówno ogólne cechy województwa i jego otoczenia, które były już wskazywane w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego, jak i szczegółowe silne i słabe strony regiony analizowane przez pryzmat relacji z innowacyjnością. W Programie prezentowane są tylko wybrane elementy, które w największym stopniu determinują możliwości rozwoju województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje¹¹.

4.4.1. MOCNE STRONY

- ❖ **Silnie rozwinięte grupy firm, wyróżniające się na tle kraju np.:** produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa (LQ zatrudnienia 10,1; udział w eksporcie województwa 2,0¹²); wytwarzanie wyrobów mleczarskich (8,7; 14,1¹³); uprawa roślin wieloletnich (6,1; 0,3); produkcja statków i łodzi (2,9; 0,6)); produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych (2,3; 0,6);

¹¹ Podstawą do przeprowadzenia analizy SWOT jest diagnoza, która znajduje się na: www.wrota.podlasia.pl

¹² Ogółem działa produkujące różnorodne maszyny w województwie dają ok. 7% wartości jego eksportu.

¹³ Oprócz mleka ważne spożywcze produkty eksportowe województwa, to: ryby, mięsa, owoce i warzywa, a także tłuszcze roślinne i zwierzęce oraz pozostałe produkty spożywcze (łączna wartość eksportu tych produktów – bez mleka – stanowiła w 2013 roku 24% wartości całego eksportu regionu).

- ❖ **Załączki ośrodków wzrostu** – przedsiębiorstwa cechujące się wysoką konkurencyjnością i innowacyjnością, funkcjonujące w klastrach np. Podlaski Klaster Bielizny; Grajewski Klaster Przemysłowy; Klaster Obróbki Metali;
- ❖ Czyste, różnorodne oraz mało zmienione działalnością człowieka **środowisko przyrodnicze**, oferujące wysokiej jakości warunki spędzania wolnego czasu oraz dające możliwości rozwoju specjalizacji ekologicznej, a także przemysłu rolno-spożywczego;
- ❖ Korzystne **przygraniczne położenie** województwa – sąsiedztwo z Litwą i Białorusią oraz bliska odległość do Rosji i Ukrainy w obliczu rozwoju transeuropejskich korytarzy transportowych wzmocnią gospodarcze położenie regionu;
- ❖ Doświadczenie wielu firm we **współpracy międzynarodowej**, w tym z krajami wschodnimi, co skutkuje najwyższym w kraju udziałem eksportu do Rosji, Ukrainy i Białorusi. Jednocześnie największa część eksportu firm województwa podlaskiego przypada na Niemcy, co świadczy o konkurencyjności towarów produkowanych w regionie;
- ❖ **Jednostki naukowe klasy A+** (Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Medycyny Laboratoryjnej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku) i **klasy A** (Wydział Historyczno-Socjologiczny; Wydział Prawa; Wydział Biologiczno-Chemiczny; Wydział Fizyki – Uniwersytetu w Białymstoku; Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologii i Oddziałem Nauczania w Języku Angielskim oraz Wydział Nauk o Zdrowiu – Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku; Instytut Biologii Ssaków Polskiej Akademii Nauk; Wydział Mechaniczny – Politechniki Białostockiej), z których niektóre **posiadają doświadczenie we współpracy z biznesem**.

4.4.2. SŁABE STRONY

- ❖ Generalnie niski poziom **umiędzynarodowienia działalności podlaskich przedsiębiorstw** widoczny w wartości globalnej eksportu oraz w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych;
- ❖ **Niezadawalające zaangażowanie przedsiębiorstw i jednostek naukowo-badawczych we wzajemną współpracę** przejawiające się m.in. brakiem szeroko przyjętych rozwiązań systemowych na poziomie uczelni;
- ❖ Generalnie słabe **powiązania szkolnictwa (w tym wyższego) ze sferą gospodarczą** oraz zmniejszający się udział kształcenia zawodowego w systemie edukacyjnym województwa;
- ❖ Relatywnie niski **poziom przedsiębiorczości** oraz **problemy z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa** – o czym świadczą wskaźniki liczby firm zatrudniających do 9 pracowników na 10 tys. mieszkańców (14 miejsce w kraju) oraz bardzo niski udział firm z województwa w wykorzystaniu środków z PO IG w porównaniu z innymi regionami; Niska efektywność **centrów transferu technologii** oraz niewielkie dotychczasowe wykorzystanie potencjału **parków naukowo-technologicznych** – wynikające po części z faktu, iż są to instytucje relatywnie nowe;
- ❖ Jedne z najniższych w kraju **nakłady wewnętrzne na B+R** oraz **nakłady przedsiębiorstw na B+R** w przeliczeniu na liczbę pracujących skutkujące m.in. niekorzystnym wizerunkiem regionu, jako mało innowacyjnego;
- ❖ **Zapóźnienia infrastrukturalne** (sieci transportowe, sieci energetyczne, sieci szerokopasmowe), skutkujące praktycznym oddaleniem od krajowych i europejskich ośrodków wiedzy i rozwoju, tym samym utrudniające rozwój szerokich i otwartych powiązań innowacyjnych.

4.4.3. SZANSE

- ❖ Rozwój **technologii TIK** oraz możliwość wykorzystania ich w wielu dziedzinach – w działalności gospodarczej, turystyce, kulturze, opiece zdrowotnej, edukacji;
- ❖ Wzrost popytu na **żywność wysokiej jakości, żywność ekologiczną, tradycyjną i regionalną**;
- ❖ Przygraniczne **położenie województwa na ciągach komunikacyjnych**, umożliwiające bezpośrednie połączenie w transporcie lądowym pomiędzy krajami bałtyckimi a resztą Unii Europejskiej;
- ❖ **Polityka Unii Europejskiej** nastawiona na rozwój transportu multimodalnego, wspierająca rozwój infrastruktury na obszarach najbardziej jej pozbawionych;
- ❖ **Dostępność środków z funduszy strukturalnych na działalność innowacyjną** – utrzymanie preferencji dla regionów o niższym poziomie rozwoju oraz nacisk Komisji Europejskiej na wydatkowanie środków na działalność innowacyjną;
- ❖ **Wzrost aktywności zawodowej i fizycznej starzejącego się społeczeństwa** jako szansa rozwoju usług medycznych, w tym specjalistycznych z zakresu płodności, rehabilitacji, geriatry, dietetyki itp. oraz rozwoju tzw. srebrnej gospodarki.

4.4.4. ZAGROŻENIA

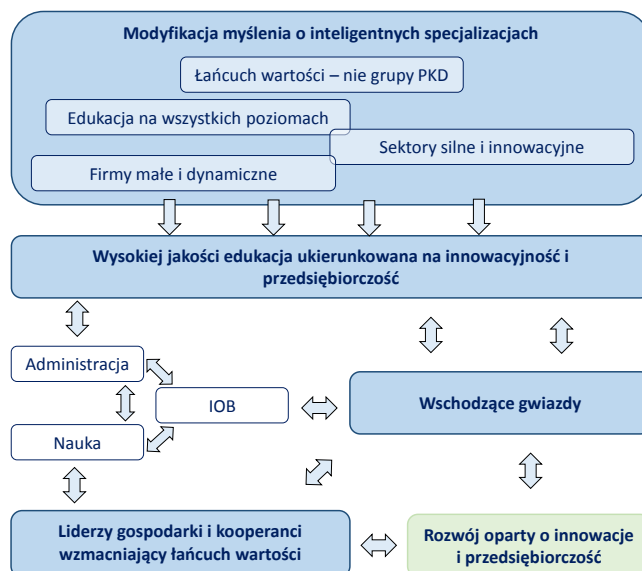
- ❖ Utrzymująca się trudna sytuacja w relacjach **UE-Rosja**;
- ❖ **Ograniczenia polityczne, administracyjne i ekonomiczne** skutkujące zmniejszonymi możliwościami wykorzystania przygranicznego położenia regionu i wejścia na wschodnie rynki zbytu;
- ❖ **Regulacje prawne i rozwiązania systemowe**, zwłaszcza w zakresie funkcjonowania jednostek szkolnictwa wyższego w zakresie badań i rozwoju na potrzeby gospodarki, a także kontraktacji usług medycznych, skutkujące dalszym ograniczaniem ich dostępności.

4.5. PRZEDSIĘBIORCZA MODYFIKACJA MODELU...

Wnioski prac grup tematycznych oraz Grupy Roboczej ukierunkowały dalszy proces uszczegółowienia inteligentnych specjalizacji na (Rysunek 2):

- ❖ podkreślenie znaczenia **łańcucha wartości**¹⁴ **przedsiębiorstw** zarówno w grupie firm wiodących, jak i małych dynamicznych. Relacje biznesowe i wykazanie uczestniczenia w tych relacjach, nie zaś bezpośrednia przynależność do danego sektora będą miały znaczenie w realizowaniu polityki wsparcia;

Rysunek 2. Strategia wojewódzka a Program

Wzrost konkurencyjności województwa podlaskiego zależy od konkurencyjności elementów **łańcuchów wartości** firm tu działających

- ❖ podstawą rozwoju inteligentnych specjalizacji jest **wysokiej jakości edukacja** na wszystkich poziomach ukierunkowana na innowacyjność i przedsiębiorczość;
- ❖ efekty wysokiej jakości edukacji powinny przekładać się na **wsparcie i generowanie wschodzących gwiazd**, czyli dynamicznie rozwijających się przedsiębiorstw, których działalność może w przyszłości zmieniać pozytywnie charakter całego regionu;
- ❖ niemożliwe jest osiągnięcie zmian w zakresie edukacji bez otwarcia się jej na potrzeby przedsiębiorców, ale rzeczywiste zmiany zależą w największym stopniu od działań **administracji wspartych doświadczeniem instytucji otoczenia biznesu i świata nauki**;
- ❖ nauka, IOB i administracja muszą wspierać wschodzące gwiazdy, jednak – **szczególnie nauka** – powinna jak najszybciej budować relacje z liderami gospodarczymi i ich kooperantami, co m.in. będzie tworzyło klimat dla rozwoju przedsiębiorczości.

Podstawą specjalizacji i przedsiębiorczości jest nowoczesny i efektywny **system edukacji**.

Poza dobrze rozwiniętymi liderami gospodarki województwa wspierać należy **wschodzące gwiazdy**.

4.6. ...PRZYNIOSŁA KONCENTRACJĘ NA DWÓCH ZASADNICZYCH OBSZARACH INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI...

Koncentracja tematyczna została wyłoniona poprzez zastosowanie następujących metod:

- ❖ analizy wskaźników oraz trendów makroekonomicznych, przedsiębiorczości oraz innowacyjności regionu na tle kraju i UE;

¹⁴ Łańcuchy wartości należy rozumieć (za M. Porterem) jako sekwencję tworzenia wartości dodanej produktów i usług, w której uczestniczą przedsiębiorstwa powiązane kooperacyjnie.

- ❖ analizy wskaźników oraz trendów regionalnych, w tym wykorzystujących dane jakościowe w zakresie: innowacyjności przedsiębiorstw, ochrony własności przemysłowej, wyposażenia i wykorzystania TIK, nakładów na B+R, aktywności w pozyskiwaniu finansowania zewnętrznego (w tym z UE) na B+R, zatrudnienia w B+R, struktury i charakterystyki ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, szczegółowych aspektów działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, branżowej struktury zatrudnienia, kierunków, struktury oraz wartości eksportu, wskaźników koncentracji (LQ) zatrudnienia i liczby podmiotów, charakterystyki klastrów, kondycji uczelni wyższych i ośrodków naukowo-badawczych, współpracy nauka-biznes w obszarze B+R;
- ❖ oceny potencjalnych specjalizacji oraz perspektyw B+R+I w regionie przez przedstawicieli przedsiębiorców, nauki, instytucji otoczenia biznesu, administracji w toku szeroko zakrojonych warsztatów (wrzesień – listopad 2014) i konsultacji społecznych (początek roku 2015).

W oparciu o powyższe sformułowano następujące inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego (Rysunek 3):

- ❖ **Rdzeń specjalizacji „Innowacje w obszarach, w których już dziś województwo posiada ponadprzeciętny potencjał”** – tworzony jest przez firmy, klastry i inne powiązania kooperacyjne, sektory gospodarcze skupione w czterech obszarach. Pierwszy, to **sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane¹⁵ z nim łańcuchem wartości¹⁶**, drugi zaś to: **usługi medyczne oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości¹⁷**. Obszar trzeci określony jest jako **ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości¹⁸**. Obszar czwarty to: **przemysł maszynowy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości**. Wskazywane tu rodzaje działalności spełniają co najmniej jedno z dwóch kryteriów: od lat w dokumentach regionalnych dostrzegana jest ich ważna pozycja w rozwoju regionu¹⁹ i/lub wykazują ponadprzeciętną koncentrację działalności właśnie w województwie podlaskim²⁰. Rdzeń specjalizacji zdefiniowany został poprzez **tradycyjne przewagi konkurencyjne regionu**, jak np. mleczarstwo które bazuje na przemyśle rolno-spożywczym, posiada unikatowe w skali kraju i Europy zasoby przyrodnicze, a także znaczący potencjał

¹⁵ Sektory powiązane to takie, które uczestniczą w łańcuchu wartości tworzonym w danym obszarze RIS: np. sektor rolno-spożywczy zaliczony do RIS współpracuje z branżą informatyczną czy automatyzacji niezaliczonymi do RIS. Innowacje dotyczące rozwiązań ICT i automatyki tworzące wartość dodaną sektora spożywczego są rozumiane jako innowacje w obszarze rolno-spożywczym RIS.

¹⁶ Zaliczają się tu: wydajne, precyzyjne rolnictwo; przemysł spożywczy, w tym produkcja mleka; żywność wysokiej jakości; żywność tradycyjna; produkcja maszyn; logistyka na potrzeby sektora rolno-spożywczego; TIK na potrzeby sektora rolno-spożywczego; inne powiązane.

¹⁷ Czyli: diagnostyka chorób cywilizacyjnych; genetyka i biologia molekularna; medycyna regeneracyjna; nowoczesne metody terapii, w tym leczenia bezpłodności; biotechnologia/ bioinformatyka; srebrna gospodarka; opieka nad osobami starszymi; implanty medyczne; rehabilitacja, fizykoterapia; turystyka zdrowotna; inne powiązane.

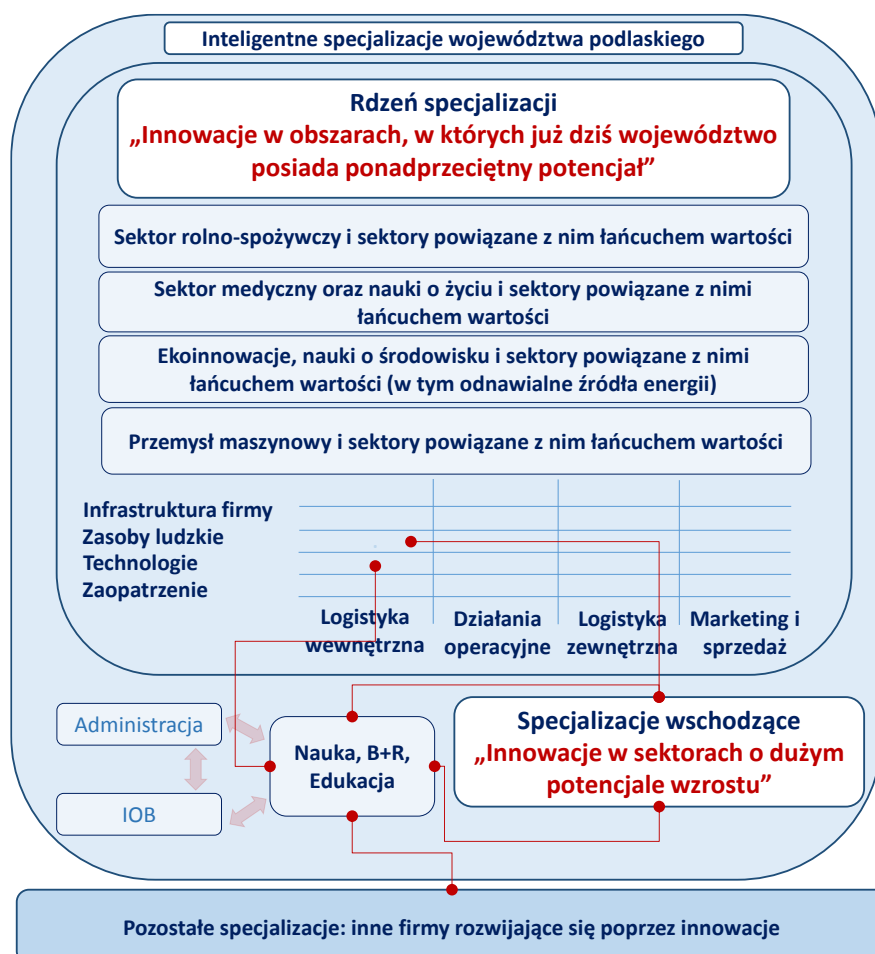
¹⁸ W tej grupie znajdują się: ekorozwój (np. inżynieria ekologiczna, badania nad bioróżnorodnością); rolnictwo i przetwórstwo ekologiczne; OZE w modelu rozproszonym; produkcja urządzeń do wytwarzania energii z OZE; budownictwo ekologiczne, energooszczędne; leśnictwo, efektywne pozyskiwanie i przetwarzanie drewna, inne powiązane.

¹⁹ Szczególnie ważne były tu zapisy Strategii rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020.

²⁰ Na podstawie wartości ilorazu lokalizacji (LQ>1,4).

naukowy, szczególnie w zakresie nauk o życiu. Wyżej wymienione dziedziny stanowią podstawowe źródło wartości dodanej oraz zatrudnienia w gospodarce regionu. W kontekście rosnącego zapotrzebowania na żywość wysokiej jakości, procesów starzejącego się społeczeństwa, a także globalnych wyzwań dotyczących ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałania zmianom klimatycznym, wybrane dziedziny mają dobre perspektywy, podobnie jak nowoczesna branża metalowo-maszynowa, która pozwala zwiększyć wydajność wielu przemysłów. **Innowacje podejmowane przez podmioty publiczne będą wspierane w ramach instrumentów regionalnych wyłącznie jeżeli zaliczają się do rdzenia specjalizacji regionu;**

Rysunek 3. Inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego

- ❖ **Specjalizacje wschodzące „Innowacje w sektorach o dużym potencjale wzrostu”** – zaliczamy tu sektory gospodarki, które nie wpisują się kryteria rdzenia, ale spełniają dwa inne kryteria: ich wsparcie będzie mogło odbywać się na poziomie krajowej inteligentnej specjalizacji²¹ i/lub dynamika wzrostu danej grupy/branży w województwie podlaskim przekracza za ostatnie trzy lata średnią dynamikę wzrostu tej grupy w kraju. Tego typu podejście gwarantuje **połączenie wsparcia innowacyjności regionu z poziomu województwa i z poziomu krajowego, a jednocześnie pozwala wspierać specjalizacje wykazujące się wysoką dynamiką wzrostu, które mogą stać się rdzeniem regionalnej gospodarki**. Podejście to pozwoli włączyć region w sieć powiązań B+R+I z silnymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi w celu neutralizowania peryferyjnego położenia i przełamania dotychczasowego tradycyjnego modelu rozwoju poprzez dywersyfikację gospodarki, polegającej na wprowadzaniu nowoczesnych branż i zaawansowanych technologii. Specjalizacje te rozumiane są z jednej strony jako zgodne z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami (aby wzmocnić sieciowanie i innowacje otwarte, sięgające poza granice regionu), z drugiej zaś jako wynikające z potrzeb sektorów lub nisz wykazujących wysoką dynamikę wzrostu (aby umożliwić im ewentualny awans, skapitalizować wyniki

²¹ Zdefiniowane przez Ministerstwo Gospodarki w ramach procesu wyłaniania krajowej inteligentnej specjalizacji.

przedsiębiorczego odkrywania, ujawnić ukryte potencjały, zrewidować priorytety w odpowiedzi na nowe informacje, a także wesprzeć wczesne stadia rozwoju nowych gałęzi gospodarki). Stąd specjalizacja: „Innowacje o dużym potencjale wzrostu”. Dokument Krajowa Inteligentna Specjalizacja wskazuje 18 inteligentnych specjalizacji pogrupowanych w 5 działów tematycznych:

- ✓ **zdrowe społeczeństwo** – w tej grupie znajdują się: (1) technologie inżynierii medycznej, w tym biotechnologie medyczne; (2) diagnostyka i terapia chorób cywilizacyjnych oraz w medycynie spersonalizowanej; (3) wytwarzanie produktów leczniczych;
- ✓ **biogospodarka rolno-spożywcza, leśno-drzewna i środowiskowa** – obejmuje: (4) innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego; (5) zdrową żywność (o wysokiej jakości i ekologiczności produkcji); (6) biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej oraz inżynierii środowiska;
- ✓ **zrównoważona energetyka** – zalicza się tu: (7) wysokosprawne, niskoemisyjne i zintegrowane układy wytwarzania, magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii; (8) inteligentne i energooszczędne budownictwo; (9) rozwiązania transportowe przyjazne środowisku;
- ✓ **surowce naturalne i gospodarka odpadami** – w tym dziale są wymienione: (10) nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów; (11) minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałowe i energetyczne odpadów (recykling i inne metody odzysku); (12) innowacyjne technologie przetwarzania i odzyskiwania wody oraz zmniejszające jej zużycie;
- ✓ **innowacje technologiczne i procesy przemysłowe** (grupa o charakterze horyzontalnym), w której KIS wymienia: (13) wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocessy i nanoproducty; (14) sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe; (15) inteligentne sieci i technologie geoinformacyjne; (16) elektronikę opartą na polimerach przewodzących; (17) automatyzację i robotykę procesów technologicznych; (18) optoelektroniczne systemy i materiały.

Pozostałe specjalizacje, czyli te które nie znajdują się ani w obszarze rdzenia, ani w obszarze specjalizacji wschodzących – będą one mogły otrzymywać wsparcie w ramach instrumentu elastyczności, pod warunkiem realizacji projektów opartych o współpracę z sektorem B+R. **Ujęcie inteligentnych specjalizacji regionu w rozumieniu „łańcuchów wartości” oznacza, iż działania innowacyjne powodujące zasadniczy wzrost wartości dodanej produktów i usług w obszarach inteligentnych specjalizacji nie wymagają przynależności podmiotów uczestniczących w B+R+I do sektorów zaliczonych do RIS.** Przykładowo, za działanie zaliczone do obszaru RIS należy uznać przedsięwzięcie z zakresu opracowania nowych rozwiązań informatycznych w procesach produkcyjnych realizowane przez firmę ICT mimo iż sektor przedsiębiorstw ICT jako taki nie został zaliczony do sektorów RIS.

Wstępnie wyznaczona w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podlaskiego do roku 2020* specjalizacja strategiczna „Wschód” nie została zaliczona do IS jako nie posiadająca jasno przypisanych sektorów/produktów/usług, ani dedykowanych technologii, jak również ze względu na duży poziom ryzyka politycznego i gospodarczego u wschodnich sąsiadów. Niemniej jednak współpraca z najbliższą zagranicą nie zostanie zaniechana w wymiarze społecznym, gospodarczym czy kulturowym, jak również w kontekście B+R. Wręcz przeciwnie, aktywna współpraca zagraniczna na rzecz B+R+I będzie premiowana poprzez instrumenty wsparcia w ramach kryteriów dotyczących wzrostu eksportu, inwestycji zewnętrznych, czy też otwartych powiązań innowacyjnych.

Rozwój specjalizacji rdzeniowych, specjalizacji wschodzących oraz pozostałych aktywności przedsiębiorstw będzie opierać się na **bezpośrednich relacjach sektora biznesu z nauką, jednostkami B+R lub edukacją, jak również na kooperacji innowacyjnych przedsiębiorstw.**

4.7. ...ORAZ WSKAZAŁA KONCENTRACJĘ ŚRODKÓW...

Z punktu widzenia polityki publicznej B+R+I, inteligentne specjalizacje wyznaczają obszary bezpośredniego wsparcia finansowego. Regionalne projekty innowacyjne nie wpisujące się w RIS będą promowane i propagowane, natomiast wsparcie finansowe, ze względu na ograniczoność środków, przypadnie tylko tym, które **są związane zakresem inteligentnych specjalizacji**. Na potrzeby wykorzystania podstawowego instrumentu wsparcia RIS, czyli Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020, przyjęto następującą ogólną zasadę koncentracji środków na B+R+I (Obszar Tematyczny I RPOWP):

- ❖ „**Rdzeń specjalizacji**” oraz „**Specjalizacje wschodzące**” – nie mniej niż 95% dostępnych środków w każdym konkursie lub łącznie w danym działaniu;
- ❖ „**Pozostałe specjalizacje**” (w ramach instrumentu elastyczności) – nie więcej niż 5% dostępnych środków w każdym konkursie lub łącznie w danym działaniu.

Należy podkreślić, iż zasadność wsparcia wynikać będzie przede wszystkim z faktu wpisywania się danego projektu w rozwój łańcuchów wartości związanych z rdzeniem specjalizacji lub specjalizacjami wschodzącymi regionu. Dlatego oczekiwana jest aktywność firm z innych sektorów, także w projektach interdyscyplinarnych, które przyczyniają się do wzrostu wartości dodanej w wyznaczonych specjalizacjach zgodnie z pojęciem **łańcuchów wartości**. To właśnie na styku różnych dziedzin wiedzy i różnych sektorów gospodarczych istnieje największe pole innowacji.

*Model rozwoju inteligentnych specjalizacji musi zakładać z jednej strony **koncentrację**, z drugiej zaś powinien być **otwarty na innowacyjność i przedsiębiorczość** mieszkańców województwa.*

5. CELE PROGRAMU I KIERUNKI INTERWENCJI

Województwo podlaskie aby przełamać bariery peryferyjności, zapóźnienia oraz niskiego poziomu innowacyjności i przedsiębiorczości, musi podejść do innowacji w diametralnie nowy sposób. Pragmatyzm i praktyczne działania uzyskują pierwszeństwo wobec innowacji opartych o wiedzę teoretyczną. Model innowacji opartych na potrzebach przedsiębiorstw i konsumentów, charakteryzujący się szybkim reagowaniem na potrzeby rynku, staje się modelem dominującym. Przedsiębiorczość innowacyjna²² zostaje uznana za najcenniejszy atrybut regionalnej gospodarki.

Zadaniem Programu jest realizacja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego w obszarze innowacyjności i przedsiębiorczości.

Celem nadrzędnym Programu jest:

Wzrost aktywności innowacyjnej oraz zwiększenie liczby przedsiębiorstw w regionie.

Program realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

Cel 1. Konkurencyjność poprzez innowacje

Cel 2. Przedsiębiorczość dzięki innowacyjności

Cel 3. Kapitał ludzki dla innowacji

Każdy z celów szczegółowych odpowiada na problemy i wyzwania, przed jakimi stoi województwo podlaskie, zarówno w kontekście uwarunkowań wewnętrznych, jak i polityk Unii Europejskiej.

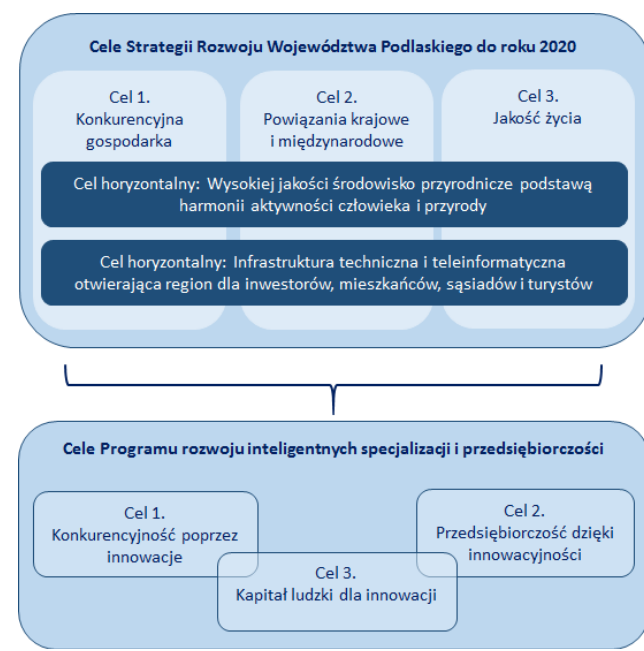
W każdym celu szczegółowym Programu przewiduje się nieco odmienne kierunki interwencji, uzależnione od efektów, które są oczekiwane po realizacji Programu.

Miarami sukcesu Programu będą (szerzej w części dot. monitoringu):

- ❖ wzrost nakładów ogółem na B+R w stosunku do PKB;
- ❖ wzrost udziału nakładów przedsiębiorstw w nakładach na B+R ogółem;
- ❖ wzrost liczby przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców.

Program koncentruje się na trzech obszarach: **konkurencyjności, przedsiębiorczości i edukacji...**

Rysunek 4. Strategia wojewódzka a Program

Rysunek 5. Program a cele operacyjne Strategii Województwa

²² Przedsiębiorczość innowacyjną należy rozumieć jako przedsiębiorczość opartą o innowacyjność – wprowadzanie i ciągłe poszukiwanie twórczych ulepszeń.

5.1. KONKURENCYJNOŚĆ POPRZECZ INNOWACJE

Cel „Konkurencyjność poprzez innowacje” wychodzi naprzeciw idei wzrostu poziomu rozwoju gospodarczego poprzez wzrost nakładów na badania i rozwój, szczególnie w sektorze przedsiębiorstw.

Uzasadnienie...

Cel ten będzie realizowany przez interwencję w następujących kierunkach:

Kierunki interwencji...

- A. **Podnoszenie innowacyjności firm należących do rdzenia inteligentnych specjalizacji oraz firm wpisujących się łańcuchy wartości wyznaczające te specjalizacje.** Ten kierunek obejmuje takie działania, jak: wsparcie rozwoju działalności B+R w samych przedsiębiorstwach, środki na komercjalizację wyników prac B+R przedsiębiorstw, transfer wiedzy, innowacji i technologii w ramach współpracy biznes – nauka.
- B. **Podnoszenie innowacyjności specjalizacji wschodzących.** Działania realizowane w tym kierunku będą miały zbliżony charakter do zaprezentowanych w kierunku A, jednak główny akcent będzie położony na komercjalizację własnych pomysłów oraz współpracę przedsiębiorstw ze środowiskami naukowymi.
- C. **Wzmocnienie zaangażowania ośrodków naukowo-badawczych w działalność innowacyjną.** Interwencja będzie odbywała się poprzez działania służące wzrostowi zaangażowania ośrodków naukowo-badawczych w relacje z biznesem. Ważne będzie w tym obszarze podnoszenie kwalifikacji pracowników naukowych, zachęty dla młodych i obiecujących naukowców realizujących projekty na rzecz przedsiębiorców, włączanie do projektów realizowanych na rzecz przedsiębiorców podlaskich specjalistów z renomowanych jednostek zagranicznych oraz zatrudnianie specjalistów krajowych o wysokiej renomie. Kierunek obejmuje również wzrost nakładów na zakupy aparatury i wyposażenia potrzebnego do realizacji projektów na rzecz przedsiębiorców.

Realizacja celu strategicznego zakłada różnorodne aktywności głównych aktorów regionalnego systemu innowacyjności, oparte na konsolidacji wysiłków na rzecz rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie, a także efektywnej współpracy w ramach poczwórnej helisy

Tabela 2. Kierunki interwencji w kontekście działań poczwórnej helisy (policy mix)

Kierunki interwencji	Kategorie partnerów	Główne oczekiwane działania
A. Podnoszenie innowacyjności firm należących do rdzenia inteligentnych specjalizacji oraz firm wpisujących się łańcuchy wartości wyznaczające te specjalizacje	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja kierunków prowadzonej działalności naukowo-badawczej i edukacyjnej na potrzeby IS Udział w konsorcjach B+R+I tworzonych przez przedsiębiorstwa i w transferze wiedzy
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Zawijanie współpracy i sieciowanie w obszarach IS oraz ich łańcuchach wartości Finansowanie i aktywne poszukiwanie źródeł finansowania B+R+I, w szczególności poza regionem
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz innowacyjności, komercjalizacji nowych rozwiązań i współpracy biznes – nauka Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie

	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie
B. Podnoszenie innowacyjności specjalizacji wschodzących	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja kierunków prowadzonej działalności naukowo-badawczej i edukacyjnej na potrzeby nowych technologii i branż Udział w konsorcjach B+R+I tworzonych przez przedsiębiorstwa i w transferze wiedzy Tworzenie i wspieranie spin-off'ów i spin-out'ów
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Inwestowanie w nowe technologie i branże, poszukiwanie nowych okazji Finansowanie i aktywne poszukiwanie źródeł finansowania B+R+I, w szczególności poza regionem
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz innowacyjności w nowych obiecujących branżach Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie
C. Wzmocnienie zaangażowania ośrodków naukowo-badawczych w działalność innowacyjną	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Inwestowanie w kadry i wyposażenie oraz systemowe premiowanie działalności naukowo-badawczej na rzecz przedsiębiorców, w tym poprzez tworzenie dedykowanych spółek Włączanie renomowanych specjalistów lub podmiotów spoza regionu do własnych działań B+R
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie stałych więzi współpracy B+R+I z regionalnymi ośrodkami naukowo-badawczymi, w tym poprzez wykorzystanie zachęt finansowych Przełamywanie bariery kosztowej B+R poprzez wspólne zamawianie badań i wykorzystanie regionalnych jednostek naukowo-badawczych
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz wzmocnienia zaangażowania ośrodków naukowo-badawczych w działalność innowacyjną Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Promowanie wiedzy i wyników działalności innowacyjnej w regionie Angażowanie regionalnych ośrodków naukowo-badawczych do własnych działań innowacyjnych

Oczekiwane efekty tak sformułowanego celu, to:

- ❖ wzrost popytu na innowacje w obszarach inteligentnych specjalizacji i firmach powiązanych łańcuchami wartości;
- ❖ wzrost działalności badawczo-rozwojowej a tym samym konkurencyjności firm podlaskich;
- ❖ wzrost powiązań sieciowych w celach opracowywania i wdrażania do gospodarki nowych rozwiązań;
- ❖ podniesienie rangi województwa podlaskiego na mapie naukowej Polski.

Oczekiwane efekty

5.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ DZIĘKI INNOWACYJNOŚCI

Inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego potrzebują szerokiego zaangażowania firm, które będą chciały budować swoje przewagi w oparciu o innowacyjność. W obliczu niskiej na tle kraju wartości wskaźnika przedsiębiorczości konieczne jest szerokie otwarcie na firmy mikro i firmy małe.

Uzasadnienie

Wyznaczenie tego celu w kontekście inteligentnych specjalizacji oznacza szczególną wagę, jaką przywiązywać należy do początkujących przedsiębiorców, by wspomóc ich już na starcie w procesie tworzenia nowoczesnych i innowacyjnych produktów i usług.

Cel ten będzie realizowany przez interwencję w następujących kierunkach:

Kierunki interwencji

- A. **Wsparcie powstawania nowych mikro i małych przedsiębiorstw w oparciu o pomysły wykazujące duży potencjał innowacyjności**, w szczególności dotyczy to osób młodych (w tym absolwentów uczelni podlaskich), a także naukowców chcących rozpocząć własną działalność gospodarczą;
- B. **Wsparcie nowopowstałych mikro i małych podmiotów gospodarczych w realizacji w rozwoju aktywności na polu badawczo-rozwojowym i współpracy biznes – nauka**. Szczególnie ważne będą możliwości finansowania badań i wdrożeń, zakup aparatury badawczej, jak i zatrudnienie personelu B+R oraz szkolenia w tym zakresie;
- C. **Wsparcie uczelni i innych instytucji edukacyjnych i naukowych** w prowadzeniu projektów realizowanych na zamówienie przedsiębiorców oraz na rzecz powstawania nowych podmiotów gospodarczych;
- D. **Wsparcie instytucji otoczenia biznesu** w tworzeniu produktów i usług przyczyniających się do wzrostu innowacyjności podlaskich firm.

Realizacja celu strategicznego zakłada różnorodne aktywności głównych aktorów regionalnego systemu innowacyjności, oparte na konsolidacji wysiłków na rzecz rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie, a także efektywnej współpracy w ramach poczwórnej helisy.

Tabela 32. Kierunki interwencji w kontekście działań poczwórnej helisy (policy mix)

Kierunki interwencji	Kategorie partnerów	Główne oczekiwane działania
A. Wsparcie powstawania nowych mikro i małych przedsiębiorstw w oparciu o pomysły wykazujące duży potencjał innowacyjności	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie i wspieranie spin-off'ów i spin-out'ów • Poszukiwanie tematów badawczych wspólnie ze środowiskiem nowych przedsiębiorców
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> • Korzystanie z systemów wsparcia przedsiębiorczości w regionie i poza nim • Otwarcie na innowacyjne modele działalności gospodarczej (e-business, etc.)
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz nowych przedsiębiorstw • Promowanie wiedzy, wyników działalności innowacyjnej w regionie oraz innowacyjnych modeli prowadzenia działalności gospodarczej

	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Wparcie doradcze i informacyjne nowych przedsiębiorstw
B. Wsparcie nowopowstałych mikro i małych podmiotów gospodarczych w realizacji w rozwoju aktywności na polu badawczo-rozwojowym i współpracy biznes – nauka	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie i wspieranie spin-off'ów i spin-out'ów Tworzenie oferty B+R na rzecz nowych podmiotów gospodarczych, w tym również w postaci pakietów dla grup przedsiębiorstw (analiza potrzeb, wstępne prace rozwojowe, etc.)
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Korzystanie z systemów wsparcia przedsiębiorczości w regionie i poza nim Otwarcie na innowacyjne modele działalności gospodarczej (e-business, etc.) Otwarcie na stałą współpracę z regionalnymi ośrodkami naukowo-badawczymi
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz nowopowstałych mikro i małych podmiotów gospodarczych
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Wparcie doradcze i informacyjne nowych przedsiębiorstw, w tym również poprzez usługi brokerskie transferu wiedzy i technologii
C. Wsparcie uczelni i innych instytucji edukacyjnych i naukowych w prowadzeniu projektów realizowanych na zamówienie przedsiębiorców oraz na rzecz powstawania nowych podmiotów gospodarczych	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Inwestowanie w kadry i wyposażenie oraz systemowe premiowanie działalności naukowo-badawczej na rzecz przedsiębiorców, w tym poprzez tworzenie dedykowanych spółek Promowanie przedsiębiorczości wśród pracowników naukowych i studentów Aktywne wykorzystanie wsparcia finansowego w regionie i poza nim na B+R na rzecz przedsiębiorstw oraz na propagowanie przedsiębiorczości
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie stałych więzi współpracy B+R+I z regionalnymi ośrodkami naukowo-badawczymi, w tym poprzez wykorzystanie zachęt finansowych Tworzenie i inwestowanie w istniejące kierunki naukowo-badawcze odpowiadające na potrzeby gospodarcze regionu
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz wzmocnienia B+R+I ośrodków naukowo-badawczych na rzecz przedsiębiorstw Wsparcie finansowe oraz informacyjne nowych przedsiębiorstw
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych Wparcie doradcze i informacyjne nowych przedsiębiorstw, w tym również poprzez usługi brokerskie transferu wiedzy i technologii
D. Wsparcie instytucji otoczenia biznesu w tworzeniu produktów i usług przyczyniających się do wzrostu innowacyjności podlaskich firm	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Podejmowanie B+R+I we współpracy i na rzecz IOB Transfer wiedzy do gospodarki poprzez zaangażowanie IOB jako jednego z ogniw w relacji nauka-biznes
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie i korzystanie z wyspecjalizowanych IOB na potrzeby projektów innowacyjnych Przełamywanie bariery kosztowej B+R poprzez wspólne zamawianie badań koordynowane przez wybrane IOB
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne IOB zaangażowanych w transfer wiedzy i technologii Promowanie innowacji w IOB
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Profilowanie działalności w kierunku wsparcia innowacyjności własnej i przedsiębiorstw Korzystanie z instrumentów wsparcia innowacji

Oczekiwane efekty tak sformułowanego celu, to:

- ❖ wzrost wskaźnika przedsiębiorczości i awans w rankingu krajowym;
- ❖ wzrost liczby nowozakładanych przedsiębiorstw, które bazują na potencjale innowacyjnym województwa podlaskiego;
- ❖ wzrost aktywności szkół i uczelni w budowaniu relacji z przedsiębiorcami;
- ❖ poprawa klimatu biznesowego i inwestycyjnego.

Oczekiwane efekty

5.3. KAPITAŁ LUDZKI DLA INNOWACJI

Inteligentna specjalizacja oznacza określone działania przedsiębiorców oraz badaczy i naukowców, którzy współtworzą społeczność regionalną. Obie grupy z jednej strony wykorzystują regionalny kapitał ludzki (pracownicy), z drugiej zaś wpływają na jego jakość (proces kształcenia, szkolenia itp.). Myślenie o inteligentnych specjalizacjach w regionie, który generalnie traci swój potencjał ludnościowy i gdzie widoczne są procesy starzenia się społeczeństwa, musi dotyczyć kształtowania najwyższej jakości kapitału ludzkiego, na wszystkich poziomach i etapach edukacji.

Uzasadnienie

Cel ten będzie realizowany przez interwencję w następujących kierunkach:

- A. **Wsparcie szkół i jednostek edukacyjnych w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.** W szczególności ważne będą kierunki edukacji związane z ekologią, technologiami informatycznymi, eko-innowacjami i innymi obszarami inteligentnych specjalizacji oraz kształtowanie zainteresowań młodzieży inteligentnymi specjalizacjami;
- B. **Wspieranie rozwoju na terenie województwa oferty edukacyjnej (kierunków kształcenia, specjalistycznych kursów, studiów podyplomowych) skierowanych do przedsiębiorstw z obszarów inteligentnych specjalizacji i ich pracowników.** Działania w tym kierunku powinny zachęcać do współpracy na linii szkoła, uczelnia, instytucja edukacyjna – biznes w celu budowania trwałych więzi oraz rozwoju i dostosowania potencjału i systemu funkcjonowania szkolnictwa i edukacji ustawicznej do potrzeb przedsiębiorstw;
- C. **Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego poprzez realizację zamawianych przez przedsiębiorców kursów, szkoleń i praktyk.** Szczególnie istotne będzie zapewnienie najwyższych standardów szkoleń (zarówno zamawianych w regionie, jak i poza nim).

Kierunki interwencji

Realizacja celu strategicznego zakłada różnorodne aktywności głównych aktorów regionalnego systemu innowacyjności, oparte na konsolidacji wysiłków na rzecz rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie, a także efektywnej współpracy w ramach poczwórnej helisy Tabela .

Tabela 4. Kierunki interwencji w kontekście działań poczwórnej helisy (policy mix)

Kierunki interwencji	Kategorie partnerów	Główne oczekiwane działania
A. Wsparcie szkół i jednostek edukacyjnych w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja kierunków prowadzonej działalności edukacyjnej na potrzeby innowacyjności i przedsiębiorczości Współpraca z przedsiębiorcami i administracją w celu aktywizacji systemów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości innowacyjnej
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> Zgłaszanie potrzeb i wspólne inwestowanie w rozwój oferty edukacyjnej
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie finansowe oraz informacyjne na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej w zakresie przedsiębiorczości oraz przedsiębiorczości innowacyjnej przez władze regionalne Organizacja i finansowanie zajęć edukacyjnych w zakresie przedsiębiorczości i przedsiębiorczości innowacyjnej przez samorządy lokalne wg jednolitego regionalnego systemu edukacji

		<p>przedsiębiorczości na wszystkich szczeblach edukacji – wymaga ścisłej współpracy i koordynacji na poziomie regionu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie edukacji przedsiębiorczości
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie postaw innowacyjnych i adaptacyjnych • Współpraca ze środowiskami przedsiębiorców, samorządów i edukacji na rzecz przedsiębiorczości i innowacji
B. Wspieranie tworzenia na terenie województwa kierunków kształcenia oraz kursów zamawianych skierowanych do przedsiębiorstw z obszarów inteligentnych specjalizacji	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptacja kierunków prowadzonej działalności edukacyjnej na potrzeby IS
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie i wspieranie kierunków kształcenia na potrzeby IS we współpracy z jednostkami szkolnictwa
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie i wsparcie finansowe rozwoju kierunków kształcenia na potrzeby IS
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie dialogu biznes-nauka w zakresie kierunków kształcenia • Tworzenie oferty uzupełniającej
C. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego poprzez realizację zamawianych przez przedsiębiorców kursów, szkoleń i praktyk	Instytucje wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie oferty kursów, szkoleń i praktyk do potrzeb przedsiębiorców
	Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie stałych więzi współpracy z jednostkami szkolnictwa • Przelamywanie bariery kosztowej B+R poprzez wspólne zamawianie kursów, szkoleń i praktyk
	Administracja	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie finansowe oraz informacyjne dostosowania oferty kursów, szkoleń i praktyk do potrzeb przedsiębiorców • Wsparcie finansowe oraz informacyjne zakupu kursów, szkoleń i praktyk przez przedsiębiorstwa
	Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> • Pośrednictwo i wsparcie przedsiębiorstw w tworzeniu wspólnych zamówień kursów, szkoleń i praktyk • Tworzenie oferty uzupełniającej

Oczekiwane efekty tak sformułowanego celu, to:

- ❖ wzrost aktywności szkół i uczelni w budowaniu relacji z przedsiębiorcami – w szczególności z obszaru inteligentnych specjalizacji;
- ❖ wzrost jakości kapitału ludzkiego w obszarze innowacyjności;
- ❖ podniesienie rangi województwa podlaskiego na polskiej mapie „Nauka na rzecz gospodarki”.

Oczekiwane efekty

6. INSTRUMENTY WDRAŻANIA

Instrumenty, jakie oferuje Program²³ dla realizacji Strategii opracowane zostały w oparciu o:

- ❖ analizę kierunków działań oraz związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy pożądanymi efektami po stronie RIS a proponowanymi instrumentami,
- ❖ przegląd instrumentów wsparcia badań i rozwoju oraz innowacji zastosowanych w ramach krajowych programów operacyjnych 2007-2013, w szczególności POIG, a także RPOWP 2007-2013,
- ❖ analizę Projektu RPOWP 2014-2020 z 8 kwietnia 2014 oraz uwag Komisji Europejskiej to tego projektu z września 2014,
- ❖ analizę oceny ex-ante RPOWP 2014-2020 w zakresie instrumentów finansowych z listopada 2014,
- ❖ analizę strategii RIS (3S) z innych regionów oraz doświadczenia europejskie,
- ❖ zainteresowanie oraz preferencje regionalnych interesariuszy oraz potencjalnych beneficjentów 3S (przedsiębiorcy, sektor nauki, otoczenia biznesu, administracja) na podstawie konsultacji i warsztatów RIS zrealizowanych w okresie wrzesień-październik 2014 w województwie podlaskim.

*Instrumenty wdrażania powinny **służyć realizacji celów**, jakie przed sobą stawiamy.*

Proponowane instrumenty opierać się będą na ogólnych kryteriach wyboru projektów B+R+I:

- ❖ stopień potencjalnego wpływu na Regionalne Inteligentne Specjalizacje,
- ❖ poziom innowacyjności wyniku B+R, użyteczność społeczna produktu, opłacalność projektu, szanse wdrożenia produktu, etc.,
- ❖ poziom zapotrzebowania rynkowego na rezultat projektu mierzony wartością jego sprzedaży w stosunku do planowanych nakładów na B+R,
- ❖ skala oddziaływania projektu,
- ❖ skala współpracy z innymi przedsiębiorcami,
- ❖ stopień związania projektu z działalnością B+R prowadzoną na terenie województwa podlaskiego – wykorzystanie regionalnej myśli naukowo-technicznej i/lub utrzymanie rezultatu projektu w regionie, w tym wzrostu zatrudnienia w działalności B+R.

²³ Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości będzie w głównej mierze finansowany z RPOWP 2014-2020. Poszczególne instrumenty zostaną wkomponowane, uszczegółowione i uzgodnione z wymogami RPOWP. Stąd zamieszczone w Programie opisy instrumentów mogą podlegać dalszym zmianom.

6.1. „DOTACJA NA INNOWACJE, BADANIA I ROZWÓJ”

Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji przeznaczone jest na **prowadzenie badań i rozwoju (B+R) przez przedsiębiorstwa** polegających na: opracowaniu i/lub wdrożeniu nowego wyrobu, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji, albo na znaczącym ulepszeniu wyrobu lub technologii produkcji, a także na opracowaniu i/lub wdrożeniu nowego lub znacznie ulepszanego procesu świadczenia usługi lub znaczącej innowacji organizacyjnej lub marketingowej.

Definicja instrumentu

Wsparcie może zostać przeznaczone na **zakup usług oraz aparatury i wyposażenia B+R, zatrudnienie personelu B+R** w formie umowy o pracę, o dzieło lub zlecenie, a także na **szkolenia w zakresie B+R**, związane z wyżej wymienionymi działaniami B+R i niezbędne z punktu widzenia projektu.

Na co można przeznaczyć wsparcie

Wsparcie może zostać przeznaczone **również na częściową spłatę kredytu lub pożyczki** komercyjnej (odsetek i kapitału), które zostaną zaciągnięte na wyżej wymienione cele po uzyskaniu dotacji.

Wsparcie obejmuje:

- ❖ rozwój działalności B+R w przedsiębiorstwach;
- ❖ komercjalizację wyników B+R przez przedsiębiorstwa;
- ❖ transfer wiedzy, innowacji i technologii poprzez współpracę pomiędzy przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami oraz innymi podmiotami tworzącymi innowacje w ramach B+R.

Procesy, które chcemy wywołać

Poprzez **opracowanie** rozumie się taki etap B+R, który prowadzi do jednorazowego wytworzenia prototypowego rozwiązania (m.in. określenie założeń projektowych, analiza rynku pod kątem przyszłego rozwiązania, projektowanie, sporządzenie dokumentacji projektowej, przeprowadzenie badań, wykonanie prototypowego/testowego rozwiązania, zgłoszenia i inne czynności zmierzające do ochrony własności intelektualnej dla rozwiązania).

Definicja „opracowania”...

Poprzez **wdrożenie** rozumie się taki etap B+R, który prowadzi do wprowadzenia nowego rozwiązania (wyniku prac B+R) do działalności operacyjnej, tzn. osiągnięcia gotowości do wytwarzania lub korzystania z nowego rozwiązania w sposób powtarzalny (m.in. testy próbne, walidacja, wykonanie serii próbnej, badania przed certyfikacją, certyfikacja, zgłoszenia i inne czynności zmierzające do ochrony własności intelektualnej jeżeli nie podjęte wcześniej).

...i „wdrożenia”

Beneficjentami są **przedsiębiorstwa (MSP oraz duże)** mające siedzibę²⁴ i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego. Inne podmioty zaangażowane w działalność B+R, takie jak m.in. jednostki naukowe, naukowo-badawcze, spółki celowe uczelni, parki naukowo-technologiczne, IOB, brokerzy technologii, mogą być objęte wsparciem wyłącznie jeżeli biorą udział w projektach przedsiębiorstw jako partnerzy.

Beneficjenci

²⁴ W przypadku przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną – miejsce zamieszkania

Na równi z przedsiębiorstwami traktuje się inne podmioty prowadzące działalność konkurencyjną objętą rygorami pomocy publicznej.

Kwota wsparcia pojedynczego projektu i przedsiębiorstwa nie może być niższa niż **200.000 PLN** oraz nie wyższa niż **10.000.000 PLN**.

Maksymalne procentowe poziomy wsparcia w stosunku do kosztów kwalifikowanych są uzależnione od wielkości przedsiębiorstwa i zgodne z mapą pomocy publicznej. Wpłata wsparcia uzależniona jest od postępu i powodzenia prac B+R. W przypadku nieuzyskania prototypowego rozwiązania, odpowiednio udokumentowanego przez przedsiębiorstwo, dotacja na etap wdrożenia nie przysługuje. Ponadto w takim przypadku oraz w przypadku niepowodzenia wdrożenia, 25% faktycznie uzyskanego wsparcia podlega zwrotowi zgodnie z kryterium merytorycznym dotyczącym poziomu zapotrzebowania rynkowego.

Wartość i wypłata
wsparcia

6.2. „DOTACJA NA ROZWÓJ ZASOBÓW BADAŃ I ROZWOJU ORAZ INNOWACJI”

Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji przeznaczone jest na **zatrudnienie personelu, szkolenia oraz wytworzenie lub zakup aparatury i wyposażenia na potrzeby tworzenia zasobów badań i rozwoju (B+R)**, które zostaną udostępnione na rzecz przedsiębiorstw działających w regionie.

Definicja instrumentu

Dotacja ma na celu:

- ❖ wzmocnienie potencjału kadrowego B+R oraz jego sieciowanie;
- ❖ wzrost konkurencyjności oferty podlaskiej sfery B+R działającej na rzecz przedsiębiorstw.

Procesy, które chcemy
wywołać

Beneficjentami są **uczelnie wyższe, instytuty badawcze i naukowe, a także przedsiębiorcy posiadający status centrum badawczo-rozwojowego** mające siedzibę i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego. Na równi z przedsiębiorstwami traktuje się inne podmioty prowadzące działalność konkurencyjną objętą rygorami pomocy publicznej.

Beneficjenci

Kwota wsparcia pojedynczego projektu i beneficjenta nie może być niższa niż **200.000 PLN** oraz nie wyższa niż **10.000.000 PLN**.

Wartość i wypłata
wsparcia

Maksymalne procentowe poziomy wsparcia w stosunku do kosztów kwalifikowanych są uzależnione od wielkości przedsiębiorstwa i zgodne z mapą pomocy publicznej.

6.3. „PODLASKI BON NA INNOWACJE”

Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji przeznaczone jest na **prowadzenie badań i rozwoju (B+R) przez nowo powstałe mikro i małe przedsiębiorstwa**, polegających na: opracowaniu i/lub wdrożeniu nowego wyrobu, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji, albo na znaczącym ulepszeniu wyrobu lub technologii produkcji, a także na opracowaniu i/lub

Definicja instrumentu
Na co można przeznaczyć
wsparcie

wdrożeniu nowego lub znacznie ulepszanego procesu świadczenia usługi lub znaczącej innowacji organizacyjnej lub marketingowej.

Wsparcie może zostać również przeznaczone na **zakup usług oraz aparatury i wyposażenia B+R, zatrudnienie personelu B+R** w formie umowy o pracę, o dzieło lub zlecenie, a **także na szkolenia w zakresie B+R**, związane z wyżej wymienionymi działaniami B+R i niezbędne z punktu widzenia projektu.

Wsparcie można również przeznaczyć na następujące opracowania w odniesieniu do nowego wyrobu, projektu wzorniczego lub znacząco ulepszanego wyrobu, technologii produkcji, procesu świadczenia usług, znaczącej innowacji organizacyjnej lub marketingowej: **opracowanie oceny potencjału B+R przedsiębiorcy, planu rozwoju przedsiębiorcy, prognozy rynku lub strategii wprowadzenia ww. nowych lub znacząco ulepszonych rozwiązań.**

Wykonawcami usług mogą być jednostki naukowe lub przedsiębiorcy posiadający status centrum badawczo-rozwojowego, lub zagraniczne jednostki naukowe i naukowo-badawcze.

Dotacja ma na celu:

- ❖ wzrost liczby przedsiębiorstw, które będą opierały swoje strategie rozwojowe o elementy jakościowe i nowoczesne rozwiązania;
- ❖ intensyfikację relacji między przedsiębiorstwami mikro i małymi a sferą nauki i otoczenia biznesu w zakresie innowacji i innowacyjności oraz konkurencyjności opartej o nowoczesne rozwiązania;
- ❖ upowszechnienie modelu rozwoju opartego o innowacje w gronie przedsiębiorców mikro i małych.

Procesy, które chcemy wywołać

Beneficjentami są **nowo powstałe mikro i małe przedsiębiorstwa** mające siedzibę²⁵ i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego.

Beneficjenci

Ww. przedsiębiorstwa przed złożeniem wniosku o wsparcie nie wystawiły jeszcze pierwszej faktury sprzedaży lub prowadziły działalność gospodarczą nie dłużej niż 12 miesięcy (liczonej od daty pierwszej faktury sprzedaży).

Kwota wsparcia pojedynczego projektu i przedsiębiorstwa nie może być niższa niż **20.000 PLN** oraz nie wyższa niż **200.000 PLN**.

Wartość i wypłata wsparcia

Maksymalne procentowe poziomu wsparcia w stosunku do kosztów kwalifikowanych są uzależnione od wielkości przedsiębiorstwa i zgodne z mapą pomocy publicznej.

²⁵ W przypadku przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną – miejsce zamieszkania.

6.4. „KOMPETENCJE DLA INNOWACJI, BADAŃ I ROZWOJU”

Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji przeznaczone jest na **opracowanie i wdrożenie programów nauczania na poziomie szkolnictwa gimnazjalnego, ponadgimnazjalnego oraz wyższego w zakresie przedmiotu lub kierunku „przedsiębiorczość innowacyjna”²⁶.**

Definicja instrumentu

Wsparcie może zostać przeznaczone na **zakup aparatury i wyposażenia (np. pomoce dydaktyczne, laboratoria), zatrudnienie personelu dydaktycznego w formie umowy o pracę, o dzieło lub zlecenie, a także szkolenie personelu dydaktycznego, niezbędnych z punktu widzenia projektu.**

Na co można przeznaczyć wsparcie

Instrument ma na celu:

- ❖ podniesienie kompetencji kapitału ludzkiego w zakresie przedsiębiorczości i innowacyjności;
- ❖ budowanie trwałych i silnych podstaw współpracy na linii przedsiębiorstwa – nauka i edukacja;
- ❖ wzrost współpracy między przedsiębiorstwami a sferą edukacji.

Procesy, które chcemy wywołać

Beneficjentami są szkoły gimnazjalne, ponadgimnazjalne i wyższe, mające siedzibę i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, które uruchomią nowe programy nauczania w zakresie przedsiębiorczości innowacyjnej.

Beneficjenci

Kwota wsparcia projektu i pojedynczego beneficjenta nie może być niższa niż **20.000 PLN** oraz nie wyższa niż **1.000.000 PLN**.

Wartość i wypłata wsparcia

6.5. „KAPITAŁ NA INNOWACJE, BADANIA I ROZWÓJ”

Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji przeznaczone jest na **utworzenie i dokapitalizowanie funduszu podwyższonego ryzyka typu venture capital** (zwanego dalej Funduszem) **inwestującego w mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) podejmujące badania i rozwój (B+R)**, polegające na: opracowaniu i/lub wdrożeniu nowego wyrobu, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji, albo na znaczącym ulepszeniu wyrobu lub technologii produkcji, a także na opracowaniu i/lub wdrożeniu nowego lub znacznie ulepszonego procesu świadczenia usługi, lub znaczącej innowacji organizacyjnej lub marketingowej.

Definicja instrumentu

Instrument ma na celu:

- ❖ rozwój działalności B+R w MSP;
- ❖ komercjalizację wyników B+R przez MSP;

Procesy, które chcemy wywołać

²⁶ Przedsiębiorczość innowacyjną należy rozumieć jako przedsiębiorczość opartą o innowacyjność – wprowadzanie i ciągłe poszukiwanie twórczych ulepszeń.

- ❖ transfer wiedzy, innowacji i technologii poprzez współpracę pomiędzy MSP oraz innymi podmiotami tworzącymi innowacje w ramach B+R.

Beneficjentem jest **przedsiębiorstwo** mające siedzibę i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, **które będzie dokonywać wejść kapitałowych w przedsiębiorstwa podejmujące B+R**, mające siedzibę i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego.

Beneficjenci

Beneficjentami Funduszu są **mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP)** mające siedzibę i prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, lub nie mające siedziby ale prowadzące zasadniczą działalność na terenie województwa podlaskiego, podejmujące B+R. Szczegółowe zasady działalności Funduszu zostaną opracowane na etapie zoperacjonalizowania instrumentu.

Kwota wsparcia Funduszu nie może być niższa niż **XXX PLN** oraz nie wyższa niż **XXX PLN**.

Wartość i wypłata
wsparcia

7. SYSTEM WDRAŻANIA I ZAŁOŻENIA FINANSOWE

Środki finansowe na realizację Programu zostaną zapewnione z wielu źródeł i obejmują: środki budżetu województwa, środki budżetu samorządów powiatowych i gminnych, środki budżetu państwa, w tym budżet Wojewody oraz środki na realizację programów resortowych, środki budżetów funduszy celowych, środki budżetu Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich), europejskie programy wspólnotowe, takie jak: Horyzont 2020, inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, takich jak: Norweski Mechanizm Finansowy, środki międzynarodowych instytucji finansowych, wreszcie środki prywatne (Tabela).

Program będzie wdrażany m.in. poprzez RPOWP...

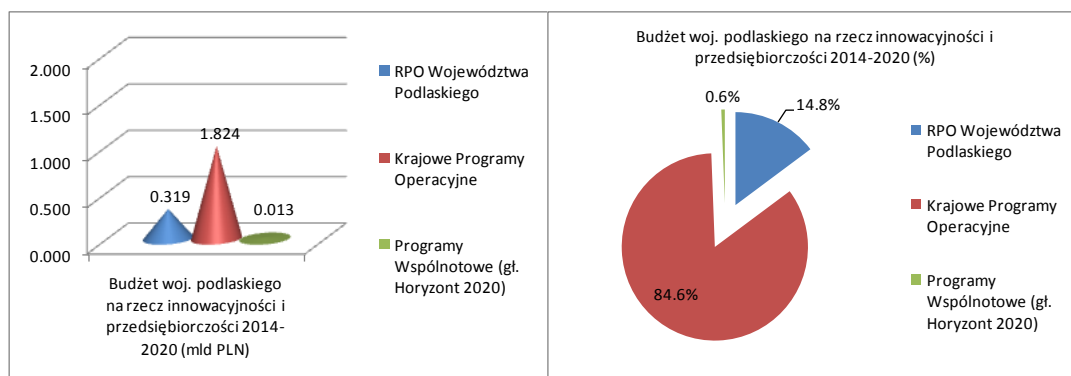
Tabela 5. Prognozowane środki na B+R+I oraz przedsiębiorczość w województwie podlaskim (2014-2020)

Źródło	Całkowita kwota (mld EUR)	Kwota wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości (mld EUR)	Kwota wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości (mld PLN)	Udział woj. podlaskiego w środkach na rzecz innowacyjności i przedsiębiorczości (%)	Budżet woj. podlaskiego na rzecz innowacyjności i przedsiębiorczości 2014-2020 (mld PLN)	Budżet woj. podlaskiego na rzecz innowacyjności i przedsiębiorczości 2014-2020 (%)
RPOWP OŚ I	0,290	0,290	1,218	100,0%	0,247	11,5%
RPOWP OŚ II	0,149	0,019	0,080	100,0%	0,019	0,9%
RPOWP OŚ III	0,099	0,053	0,223	100,0%	0,053	2,5%
RPO Województwa Podlaskiego	0,538	0,362	1,520	21,0%	0,319	14,8%
Infrastruktura i Środowisko	32,387	0,000	0,000	0,0%	0,000	0,0%
Inteligentny Rozwój	10,183	10,183	42,769	2,3%	0,984	45,6%
Wiedza, Edukacja, Rozwój	5,109	0,373	1,566	6,7%	0,105	4,9%
Polska Cyfrowa	2,566	0,770	3,233	3,1%	0,100	4,6%
Polska Wschodnia	2,491	1,129	4,742	13,4%	0,635	29,5%
Krajowe Programy Operacyjne	52,736	12,455	52,310	3,5%	1,824	84,6%
Horyzont 2020	80,000	80,000	336,000	0,004%	0,013	0,6%
Programy Wspólnotowe (gł. Horyzont 2020)	80,000	80,000	336,000	0,004%	0,013	0,6%
Razem	133,274	92,817	389,830	0,6%	2,156	100,0%

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Programy 2014-2020 (stan grudzień 2014)

Przyjęte założenia finansowe na lata 2014-2020 wynikają z analizy Programów 2014-2020 oraz dotychczasowego udziału podmiotów z województwa podlaskiego w programach krajowych i wspólnotowych. Przewidziane wartości można uznać za ostrożne i racjonalne, gdyż z jednej strony zakładają zwiększenie udziału podmiotów regionalnych w programach wspólnotowych, z drugiej strony nie uwzględniają potencjalnego finansowania B+R oraz przedsiębiorczości ze środków własnych samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorstw (bez udziału finansowania z budżetu państwa i UE). Tak skonstruowana pula środków zakłada wydatki na badania i rozwój oraz przedsiębiorczość w 2014-2020 na poziomie ponad 2,1 mld PLN, czyli ok. 300-310 mln PLN rocznie, z czego ok. 84,6% z programów krajowych, 14,8% z RPOWP i 0,6% z programów wspólnotowych, głównie Horyzontu 2020.

...jednak wielkość kwoty, jaka będzie zainwestowana w województwie na innowacyjność zależy od naszej konkurencyjności w zabieganiu o środki krajowe i europejskie.

Rysunek 6. Budżet dostępny na rzecz innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie 2014-2020

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Programy 2014-2020 (stan grudzień 2014)

Polska zobowiązała się do zwiększenia nakładów na B+R do poziomu 1,7 proc. PKB do roku 2020, przede wszystkim przez tworzenie warunków do wzrostu nakładów prywatnych, które mają stanowić połowę nakładów ogółem. Program rozwoju inteligentnych specjalizacji i przedsiębiorczości w województwie podlaskim na lata 2015-2020+przyjmuje podobny scenariusz: nakłady na B+R rosną dwukrotnie do poziomu 0,9 proc regionalnego PKB w roku 2020. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na istotne potencjały do wykorzystania przez województwo podlaskie:

- ❖ środki RPOWP nie są wystarczające ani nie mają kluczowego znaczenia we wspieraniu B+R+I – podstawowym źródłem finansowania działalności badawczo-rozwojowej muszą być programy krajowe i wspólnotowe, przy czym potencjał finansowy np. Horyzontu 2020 jest nieograniczony. Najbliższe lata wymagają zawiązania jeszcze ściślejszej współpracy na poziomie regionalnym i poza regionem na rzecz wsparcia udziału wiodących podlaskich ośrodków badawczych i przedsiębiorstw w Programach Wspólnotowych. Dotychczasowe problemy muszą zostać przełamane. Polska uzyskała zaledwie 1% dostępnego dofinansowania w 7 Programie Ramowym UE. Uczestnictwo polskich podmiotów w 7PR koncentrowało się w 7 największych ośrodkach krajowych (84% uczestników i 85% dofinansowania, 44% projektów i 45% dofinansowania w Warszawie). W województwie podlaskim prowadzonych było poniżej czterech projektów (nie więcej niż 0,2% dofinansowania). Jako że możliwości uczestnictwa w programach wspólnotowych B+R są proporcjonalne do potencjału badawczego i wydatkowanych środków prywatnych i publicznych przeznaczanych na badania i rozwój technologii, w przypadku województwa podlaskiego potencjał najsilniejszych i silnych podmiotów powinien być jeszcze bardziej wzmacniany. Pozwoli to na podwojenie wydatków na B+R ogółem, w tym nakładów prywatnych.
- ❖ konieczne jest zdecydowane przeorientowanie wsparcia B+R+I na potrzeby przedsiębiorstw i gospodarki - Program przewiduje taką właśnie kalibrację instrumentów wsparcia leżących w gestii władz wojewódzkich, z których większość będzie finansowana z RPOWP. Dużo mniejsza pula wsparcia w tym zakresie będzie dedykowana instytucjom naukowym, szkołom wyższym i instytucjom otoczenia biznesu, które jednak mogą być aktywnie angażowane w projekty na rzecz przedsiębiorstw. Oczekuje się, że to właśnie przedsiębiorcy będą inicjatorami oraz kluczowymi uczestnikami projektów B+R, bo tylko w ten sposób innowacyjność może

być opłacalna i pozytywnie zmieniać gospodarkę regionu. W kontekście wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie musimy bez wahania przyjąć prostą perspektywę „gospodarka, głupcze”.

- ❖ województwo podlaskie nie zwiększy innowacyjności w dłuższej perspektywie bez podniesienia poziomu przedsiębiorczości - Biorąc pod uwagę pozycje startowe regionu, większa liczba i bardziej zróżnicowana tkanka przedsiębiorstw jest nieodzowna. Przedsiębiorczości nie da się budować inaczej niż przez edukację, nawet ułatwienia administracyjne mają w tym kontekście ograniczoną moc sprawczą. Stąd Program zakłada wspieranie rozwoju edukacji w zakresie przedsiębiorczości innowacyjnej na wszystkich etapach kształcenia. Niewątpliwym sukcesem będzie opracowanie jednolitych programów kształcenia, wprowadzenie przedmiotu 'przedsiębiorczość innowacyjna' jako regionalnego wyróżnika edukacyjnego i bezterminowe finansowanie tego przedmiotu przez wszystkie szczeble samorządu terytorialnego, które są organami założycielskimi szkół.

Finansowanie Programu na lata 2014-2020 ze wstępnym podziałem na instrumenty wsparcia w ramach RPO WP przedstawia się następująco:

Tabela 6. Prognozowana wartość wsparcia z RPOWP 2014-2020

Instrument	Wartość wsparcia 2014-2020 (mln PLN)
Dotacje na innowacje, badania i rozwój	
Dotacje na rozwój zasobów badań i rozwoju oraz innowacji	
Podlaski bon na innowacje	
Kompetencje dla innowacji, badań i rozwoju	
Kapitał na innowacje, badania i rozwój	
Razem	

Źródło: opracowanie własne

Uwaga: do ustalenia z UMWP

8. MONITORING I EWALUACJA

8.1. SYSTEM INSTYTUCJONALNY

Monitoring Programu będzie stanowił komponent systemu monitorowania *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*. Zaletą takiego rozwiązania jest utrzymanie spójności instytucjonalnej oraz możliwość szerszego odnoszenia efektów Programu do innych procesów zachodzących w województwie.

Instytucjonalny system monitorowania i ewaluacji tworzą następujące podmioty:

- ❖ **Zarząd Województwa Podlaskiego** – instytucja odpowiedzialna za realizację Strategii wojewódzkiej, a także Instytucja Zarządzająca RPOWP;
- ❖ **Departament Rozwoju Regionalnego UM** – koordynator procesu monitorowania i ewaluacji Programu. DRR będzie co roku przygotowywał „Raport z realizacji Programu”, który będzie częścią Raportu z realizacji Strategii Województwa Podlaskiego;
- ❖ **Regionalne Obserwatorium Terytorialne** – działające w UM, odpowiedzialne za koordynację procesu monitorowania i ewaluacji polityk regionalnych, w tym monitoring Strategii wojewódzkiej. Ze względu na zakres zadań, ROT będzie wspierał również monitoring Programu oraz jego ewaluację;
- ❖ **Podlaskie Forum Terytorialne** – jest to ciało powołane do stymulowania dyskusji oraz oceny i rekomendacji dotyczących realizacji Strategii Województwa. W skład forum wchodzi przedstawiciele: przedsiębiorców, uczelni, organizacji pozarządowych i samorządów. W ramach PFT mogą powstawać Grupy Robocze, z których jedna utworzona została w celu wsparcia prac nad Programem. Podlaskie Forum Terytorialne będzie (**co najmniej raz w roku**) analizowało i poddawało ocenie Program, w oparciu o przygotowane przez DRR „Raport z realizacji Programu”.
- ❖ **Grupa Robocza** – powołana w 2014 r. Grupa Robocza wspierająca proces przygotowania Programu (składająca się z ekspertów wywodzących się ze środowisk biznesowych, naukowych i instytucji otoczenia biznesu) będzie kontynuowała działalność skupiając się na bieżących ważnych zagadnieniach związanych z inteligentnymi specjalizacjami województwa podlaskiego. Grupa będzie źródłem wiedzy eksperckiej na temat inteligentnych specjalizacji w województwie podlaskim, opinii Raportów z realizacji Programu oraz rekomendacji zmian w Programie (**w ramach elastycznego podejścia**).
- ❖ **Jednostka Ewaluacyjna** – zgodnie z założeniami RPO WP jednostka tego typu powstanie w strukturze Urzędu Marszałkowskiego. Jej zadaniem będzie m.in. prowadzenie procesu ewaluacji Programu, przy czym – zakłada się włączenie ewaluacji Programu do szerszej ewaluacji RPOWP (przewiduje się dwie ewaluacje RPO WP – jedną on-going i jedną ex post).

Monitoring inteligentnych specjalizacji będzie integralną częścią monitorowania SRWP...

...by nie powielić systemu instytucjonalnego, ale...

...tematyka inteligentnych specjalizacji będzie miała wyodrębniony obszar w każdym raporcie z realizacji Strategii.

Proces monitorowania inteligentnych specjalizacji, oprócz integralności z monitoringiem SRWP, zakłada możliwość szybkich zmian w Programie, w zależności od oceny i wniosków, jakie będą płynęły z Raportu, jak i dyskusji na jego temat. Jest to przejaw tzw. elastycznego podejścia – szczególnie do sfery „specjalizacji wschodzących”, która z natury rzeczy jest dynamiczna i powinna podlegać częstej ocenie. Za zmiany w Programie – zgodne z wnioskami z Raportu i uwzględniające opinie podmiotów zaangażowanych w monitoring odpowiedzialny będzie na wniosek DRR – Zarząd Województwa.

Monitoring inteligentnych specjalizacji zakłada **elastyczne podejście** do Programu, co oznacza możliwości zmiany Programu zgodnie z wnioskami płynącymi z monitoringu.

8.2. SYSTEM WSKAŹNIKÓW

Wyznacznikami powodzenia Programu będą strategicznie ważne zmiany w strukturze działalności podlaskich przedsiębiorstw, polegające na zwiększeniu nakładów ogółem na B+R w stosunku do PKB, zwiększeniu udziału nakładów przedsiębiorstw (głównie prywatnych) w nakładach ogółem na B+R, a także zwiększenie liczby przedsiębiorstw przypadających na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Wskaźniki monitorowania **inteligentnych specjalizacji** są spójne ze wskaźnikami RPO WP.

Tabela 3. Wskaźniki realizacji Programu

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2020)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (c. bieżące)	%	0,44 (2011)	0,90	GUS	Corocznie
Udział nakładów przedsiębiorstw w nakładach na B+R ogółem (c. bieżące)	%	18,8 (2012)	36,0	GUS	Corocznie
Liczba przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	1270 (2013)	1410	GUS	Corocznie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na poziomie rezultatów Programu trzy kluczowe wskaźniki odpowiedzą na zasadnicze pytanie dotyczące powodzenia we wprowadzaniu zmian:

- ❖ wskaźnik „**nakłady na działalność B+R w relacji do PKB**” zostanie podwojony do roku 2020 do poziomu 0,9%. Wymaga to dwukrotnie szybszego przyrostu nakładów na B+R od wzrostu PKB w porównaniu do ostatnich 5 lat;
- ❖ wskaźnik „**udział nakładów przedsiębiorstw w nakładach na B+R ogółem**” będzie wyższy o 17 punktów procentowych od obecnego i osiągnie 36,0% w roku 2020, co przekracza wartości wskaźnika dla kraju w ostatnich latach i odpowiada najwyższemu odczytowi dla województwa w ostatnich 10 latach (36,2% w r. 2008). Wymaga to co najmniej podwojenia nakładów przedsiębiorstw (głównie prywatnych) na B+R w stosunku do nakładów publicznych, jeżeli te drugie zostaną niezmienione, lub ponad dwukrotnie szybszego przyrostu nakładów prywatnych w stosunku do nakładów publicznych;
- ❖ wskaźnik „**liczba przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym**” – jego znaczenie dla podniesienia innowacyjności regionu wynika z faktu, iż tylko wzrost przedsiębiorczości i wzrost liczby firm może zapewnić odpowiednią masę krytyczną, która będzie w stanie tworzyć popyt i podaż rozwiązań innowacyjnych, których efektem będzie wzrost nakładów na działalność B+R i ich gospodarcze wykorzystanie. Zakłada się, że wartość wskaźnika wzrośnie o 11,8% w stosunku do roku 2013 i osiągnie

poziom 1410. Zakładając kurczenie się populacji w wieku produkcyjnym o ok. 1% rocznie, wymaga to podwojenia tempa przyrostu liczby przedsiębiorstw w regionie w stosunku do ostatnich 5 lat.

8.3. SYSTEM RAPORTOWANIA I REAKCJI NA ZMIANY

Przewiduje się dwa Raporty realizacji Programu w ciągu roku:

1. **„Roczny”** – zgodny z cyklem monitorowania Strategii rozwoju województwa podlaskiego (miesiące kwiecień-maj) – uwzględniający pełne wyniki przedsiębiorstw i nauki w zestawieniu z innymi parametrami opisującymi sytuację w regionie (na półtora roku wstecz).
2. **„Półroczny”** – przypadający na miesiące listopad-grudzień (gdy dostępne będą wstępne dane i wyniki przedsiębiorstw za rok poprzedni), wykorzystujący również wyniki analiz realizacji projektów z systemów krajowych i systemu regionalnego.

Raporty będą zawierały następujące informacje:

- ❖ **dane statystyczne dla grup PKD** dla całej gospodarki województwa dotyczące zatrudnienia, nakładów inwestycyjnych oraz eksportu na tle kraju. Analizowane będą wskaźniki lokalizacji oraz zmiany średnich wartości z ostatnich trzech lat poprzedzających rok przygotowania Raportu;
- ❖ **dane o projektach** realizowanych ze środków RPO WP oraz innych źródeł. Obok oceny ilościowej, jak liczba projektów, wartość, oczekiwane rezultaty projektów z województwa podlaskiego, dokonywana będzie ocena jakościowa aktywności podmiotów gospodarczych z województwa w konkurencji krajowej i międzynarodowej;
- ❖ **dane jakościowe** – pochodzące z corocznej analizy efektów interwencji wśród beneficjentów RPO WP oraz analizy potrzeb biznesu (wykonywanej na próbie ok. 500 przedsiębiorstw należących do rdzenia i wschodzących gwiazd);
- ❖ **dane kontekstowe** – zaczerpnięte z krajowego systemu monitorowania Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.

Ewentualne zmiany w zakresie inteligentnych specjalizacji będą następowały w następujących przypadkach:

- ❖ **dla rdzenia specjalizacji:** warunkiem koniecznym będzie osiągnięcie wartości LQ większej od 1,4 dla liczby pracujących lub średnich nakładów inwestycyjnych za ostatnie 5 lat. Ze względu na znaczenie rdzenia wynikające z trwałych potencjałów województwa oraz fakt, iż charakter regionu – tak jak procesy rozwoju regionalnego – należą do zjawisk długofalowych – ewentualną zmianę rdzenia (jego rozszerzenie lub zawężenie) przewiduje się na koniec 2020 roku;
- ❖ **dla specjalizacji wschodzących** – ze względu na powiązanie ich z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami, w których monitoring zakłada możliwość zmiany corocznej, a nawet *ad hoc*, oceny będą musiały następować dwutorowo:

- ✓ **ocena miejsca specjalizacji w KIS** – jeśli dana specjalizacja zostanie skreślona z KIS, automatycznie nastąpi to również w województwie. Analogicznie będzie w przypadku rozszerzenia listy KIS;
- ✓ **ocena dynamiki zmian danej grupy PKD w województwie** – specjalizacje wschodzące, jeśli nie są wymienione w KIS, będą musiały wykazywać się dynamiką wzrostu zatrudnienia w okresie ostatnich trzech lat wyższą, niż dynamika wzrostu dla danej grupy PKD w kraju.
- ❖ **dla firm niezaliczanych do IS, ale korzystających z instrumentu elastyczności** – analizowane będą następujące zagadnienia, które dadzą podstawę do ew. włączenia tych firm do specjalizacji wschodzących:
 - ✓ czy realizowane projekty przyczyniają się do wzmocnienia łańcucha wartości firm z rdzenia?
 - ✓ jaka jest dynamika grup PKD, do których należą firmy korzystające ze wsparcia, ale niezaliczane są do inteligentnych specjalizacji? Dynamiki zatrudnienia oraz dynamiki wartości nakładów inwestycyjnych będą pozwalały ocenić, czy można rozszerzyć specjalizacje wschodzące o określone grupy PKD.

Analizy wskaźnikowe oraz monitoring KIS pozwolą wyłonić grupy działalności gospodarczej, które powinny być włączone lub usunięte z obszaru inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego. Pełna ocena sytuacji będzie uzupełniana wynikami analiz jakościowych (np. na temat oczekiwanych sposobów wsparcia danej specjalizacji wschodzącej). Wyniki wszystkich analiz będą podstawą dyskusji Podlaskiego Forum Terytorialnego i posłużą do formułowania rekomendacji zmian w Programie przez Zarząd Województwa.

8.4. EWALUACJA PROGRAMU

Ze względu na znaczną cykliczność procesu monitorowania, zakłada się potrzebę przeprowadzenia ewaluacji Programu ok. roku 2018, a następnie w roku 2022. Ewaluacja będzie miała za zadanie ocenić sytuację w ramach systemu inteligentnych specjalizacji w województwie, a także relacje między inteligentnymi specjalizacjami a procesami rozwojowymi województwa podlaskiego.

8.5. BUDŻET

Zarząd Województwa, na wniosek DRR zarezerwuje środki, które pozwolą na:

- ❖ **organizację instytucjonalną monitoringu i ewaluacji Programu;**
- ❖ **zakup danych zamawianych** – w obecnej sytuacji jest to trudne do określenia ze względu na fakt, iż coraz większa część danych może być pozyskiwana bezpłatnie przez jednostki samorządu terytorialnego;

- ❖ **przeprowadzenie badań jakościowych** na grupie beneficjentów i przedsiębiorstw należących do potencjalnych przyszłych specjalizacji;
- ❖ **wykonanie analiz** do kolejnych raportów z monitoringu;
- ❖ **przeprowadzenie dwóch ewaluacji.**

LITERATURA:

1. Cygler J., Ejdyś J., Czerewacz-Filipowicz K., Majewski B. (2014), Wymiana gospodarcza Polski Wschodniej z krajami byłego ZSRR i ryzyka z tym związane w kontekście ostatnich wydarzeń politycznych, ekspertyza, Warszawa.
2. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2010-2012, GUS, 2012.
3. Dziemianowicz W., Girejko R. (2014), Profil gospodarczo-innowacyjny województwa podlaskiego w kontekście inteligentnych specjalizacji i wspierania przedsiębiorczości, GEOPROFIT, materiał diagnostyczny opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, Warszawa-Białystok.
4. Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K. (2014), Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
5. Gawlikowska-Hueckel, Umiński (2014), Zdolność do konkurowania. Eksport polski w ujęciu regionalnym w latach 2009-2011, w: Gawlikowska-Hueckel, Szlachta (red.), Wrażliwość polskich regionów na wyzwania współczesnej gospodarki. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego, Wolters Kluwer S.A., Warszawa.
6. Investment for jobs and growth. Promoting development and good governance in EU regions and cities. Sixth report on economic, social and territorial cohesion (2014), European Commission.
7. KIT – Knowledge, Innovation, Territory, Final Report, ESPON, 2012.
8. Nazarko J. (2013)(red.), Podlaska strategia rozwoju nanotechnologii do 2020 roku. Przełomowa wizja regionu, Politechnika Białostocka, Białystok.
9. Piątkowski M., Szuba T., Wolszczak G. (brak daty wydania), Review of national and regional research and innovation strategies for smart specialization (RIS3) in Poland, The World Bank.
10. Pławgo B. (2014), Wnioski i rekomendacje z analizy pt. „Badanie rozwoju struktur klastrowych w województwie podlaskim”, materiał powielony dla Grupy ds. polityki klastrowej.
11. Pławgo B. (2014), Klasy – Stan in perspektywy rozwoju w województwie podlaskim, Fundacja BFKK, Białystok.
12. Pławgo B. (2011)(red.), Przedsiębiorczość Akademicka - stan, bariery i przesłanki rozwoju, PWSliP w Łomży, Łomża.
13. Proniewski M., Popławski T., Juchnicka M., Oryszczyszyn R., Perło D., Proniewski M. (2012), Synteza raportu foresight regionalny. Województwo podlaskie 2020 plus, EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp. j., Włocławek.
14. Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podlaskiego w 2013 roku, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok, 2014.
15. Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2013 roku, GUS, Warszawa-Rzeszów, 2014.
16. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podlaskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, 2005.
17. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, 2013.
18. Walendowski (2014), Assessment of the perspectives of Podlaskie (Poland) in the view of the development of a regional strategy for smart specialisation, Technopolis, ekspertyza na zlecenie KE.